

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

36E JAARGANG

WOENSDAG 31 JANUARI 1951

No. 1759

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)
Redacteur-Secretaris: A. de Wit.*

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen;
R. Vandeputte; F. Versichelen.*

*Voor de niet gesigneerde artikelen is de commissie
van redactie verantwoordelijk.*

INHOUD

	Blz.
Semi-consolidatie?	84
Het grondstoffenprobleem en de O.E.E.S. ..	85
Offers voor de herbewapening door <i>J. C. Brezet en J. Hartog</i>	86
De vierde fase door <i>Ir S. H. Stoffel</i>	88
Kapitaalschaarste in Nederland ook in de toekomst? door <i>Dr D. B. J. Schouten</i>	91
Boekbesprekingen:	/
Dr Jacob Viner: The customs union issue: <i>bespr. door Dr M. Weisglas</i>	93
Dr J. Winsemius: Vestigingstendenzen van de Nederlandse nijverheid, op grond van de beroepstelling van 1930, deel I: <i>bespr. door W. Albeda</i>	94
Internationale notities:	
Expansie van de Amerikaanse staalindustrie	94
De Franse handelsbalans in 1950	95
Canada en de Verenigde Staten	95
Geld- en kapitaalmarkt	96
Statistieken:	
Bankstaten	97
Inleggingen en terugbetalingen bij de spaar- banken in Nederland	97
Productie en export van natuurrubber	97
Stand van 's Rijks Kas	98
In- en uitvoer van Nederland	98
De kolonpositie van Nederland	98
Productie aan nieuwe verzekeringen van 57- levensverzekeringmaatschappijen in Neder- land	98

Dezer dagen

nieuwe worpen op het internationale ganzenbord, waar alle troostbrengende gansjes door crisisjes en putten schijnen te zijn vervangen. De weg is te bochtig dan dat iemand weet, of zijn worp zeker tot het beoogde doel — beëindiging van de oorlog in Korea met nieuwe onderhandelingskansen ook op ander gebied — zal brengen; „A reeling road, a rolling road that rambles round the shire” om Chesterton uit een opgewekter verband te halen.

Wat ook de uitkomst zij, de Britse Regering gaat haar gewapende inzet versterken. De Britse Minister-President heeft nogmaals vastgesteld — in de woorden van de Amerikaanse dichter Robert Frost: „My apple trees will never get across and eat the cones under his pines”. maar daar meteen aan toegevoegd het oude „good fences make good neighbors”. Een bedrag van ongeveer £ 4,7 miljard is voor de komende drie jaren voor defensie uitgetrokken.

„Ten allen tijd, bij dag en bij nacht, hoor ik dat vreeslijk gezang”. Het is als in Wildenbruch's Heksenlied. En de echo van deze miljoenen-klanken weergalmt in het economische. Maatregelen zijn nodig om de dreiging van een uit de hand lopen der koopkrachtige vraag te voorkomen.

Nodig zijn niet alleen negatieve maatregelen ter beperking van consumptie doch ook positieve ter opvoering van de voortbrenging. Met een omkering van het beeld, zou men kunnen zeggen, dat er voor elk gaatje een spijker moet zijn. Materiaal, van grondstoffen tot kapitaalgoederen, is voor elk defensieplan nodig. De Franse Minister-President heeft, logischerwijs, met het militaire probleem te Washington tegelijk het grondstoffenvraagstuk besproken.

Een vraagstuk, dat de Verenigde Staten ook kennen, zoals uit enkele voorlopig in aantal beperkte toewijzingsregelingen blijkt. Maar de prioriteit ligt daar momenteel anders: het eerst belangrijke werd het vasthouden van lonen en prijzen geacht. Deze zijn thans algemeen op het peil van 25 Januari vastgezet, nadat er lang genoeg over was gepraat. De prijsstop komt op het hoogst bereikte punt; een staf ter beheersing van de prijzen is er niet. Het is een dapper schot, maar wellicht hoort men nog wel een kreet als van Starings schutter, die vier Krijgsgevangenen had, maar hen niet kon houden.

Hoe zal Nederland het houden en hoe zal het zich houden? Het dekkingspercentage van de invoer is over 1950 4 pCt teruggelopen vergeleken met 1949 en staat nu op 68 pCt. De internationale ruilvoet keert zich ten ongunste van een land van de Nederlandse structuur. Men denkt vanzelf aan Scylla en Charybdis. Maar in dat verhaal wist alleen Odysseus van beide gevaren, de bemanning niet. Wij hebben voor, dat het Nederlandse volk ontwikkeld genoeg is om zelf gevaren te kunnen begrijpen. Het wachten is thans op stuurlieden, de kabinetsformatie is een economisch-politieke prioriteit.

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

COUPONBETALING

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

BELANGENBEHARTIGING

Advocaat met langjarige ervaring in Indone-
sië en Malakka, wil gaarne de belangen behar-
tigen van firma's op juridisch en/of commercieel
gebied. Brieven (op luchtpostpapier) worden
gaarne ingewacht onder no. ESB 5-4, bur. v. d.
bl., Postbus 42, Schiedam.

HAV BANK - SCHIEDAM

COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

BELASTINGCONSULTATIEBUREAU
A. L. F. LEVERINGTON

Medewerkers:
E. J. de Boer, Oud-Insp. d. Bel.
D. Sweepe, Oud-Ontvanger d. Bel.
Mr. Dr. N. J. Feidmann, Bel. jur.
N. A. Schol, Candidaat Notaris.
Amsterdam: 1e Helmersstr. 95, Tel. 85508
Haarlem: Ged. Oude Gracht 11 b, Tel. 12468

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

Adverteer in de E.S.B.

**ROTTERDAMSCHЕ
BANK**

CHÈQUE-
EN
BANKGIRO-
VERKEER

250 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen,
Amsterdam (alleen Assurantie)

Abonneert U op de E.-S.B.

met papler geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel

kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK F

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE ARTIKELLEN VAN DEZE WEEK

Semi-consolidatie?

De nieuwe staatslening is anders dan de schablone en staat geheel los van de tot dusver gevolgde kapitaalmarkt-politiek van de Overheid. De obligaties vormen een aantrekkelijke belegging voor de belastingbetaler, ook voor die der verdere toekomst; zij kunnen voorts de relatief grote liquiditeitsvoorkeur bevredigen (een niet te verwaarlozen rente naast koersvastheid). De mogelijkheid bestaat, dat zij gemiddeld langer in het verkeer blijven dan men op grond van het prospectus zou verwachten. Deze leningsfiguur (wellicht zou men van semi-consolidatie kunnen spreken) past zeer wel in de huidige vermogensmarkt en is daarbij vooral ook psychologisch aanvaardbaar. Het is noodzakelijk, dat de monetaire autoriteiten bij hun crediet- en leningspolitiek aan de behoefte om zich in abnormale tijden liquide te gevoelen recht doen wedervaren. Bij deze lening is zulks bewust of onbewust geschied.

Het grondstoffenprobleem en de O.E.E.S.

Het zwaartepunt in de internationale aanpak van het grondstoffenprobleem is van Parijs naar Washington verlegd. Een der eerste taken, welke de onder Amerikaans-Engels-Franse auspiciën op te richten „commodity groups” zal toevallen, is het verzorgen, geval voor geval, van een zo effectief mogelijk verdeling. Dit betekent allocatie op grond van overleg tussen belangrijke producenten en verbruikers. Wil de O.E.E.S. het belang van haar leden dienen, dan is derhalve aan haar de taak om te trachten, de basis, waarop de allocatie zal plaatsvinden, te beïnvloeden. De keuze van een verdelingsleutel zal de „commodity groups”, gezien de prioriteit, die door enkele belangrijke partners wordt toegekend aan militaire voorbereidingen, voor moeilijke problemen plaatsen. Wil de O.E.E.S. gewicht in de schaal leggen, dan zal zij vóór alles in eigen kring ten aanzien van de in Washington te behandelen grondstoffen een concrete politiek moeten uitwerken.

J. C. BREZET en J. HARTOG, Offers voor de herbewapening.

Herbepapening zal in Nederland het aanwenden van een belangrijk kwantum goederen en diensten ten behoeve van de militaire inspanning eisen. Bovendien is er reeds een verlies door het ongunstiger worden van de ruilvoet ten opzichte van het buitenland en vermindering van Marshall-hulp. Voor zover geen compenserende productieverhoging plaatsvindt zal dit tot vermindering der consumptie en/of investeringen moeten leiden. Nagegaan wordt, welke mogelijkheden er ten aanzien van productievergroting en investeringsbeperking zijn. Consumptiebeperking zou onvermijdelijk voor een deel ten laste van de groep der lagere inkomens moeten komen.

Ir S. H. STOFFEL, De vierde fase.

In de ontwikkeling der betrekkingen tussen ondernemingsleiding en arbeid onderscheidt Meadows vier fasen. De vierde fase: het begin van een *constructieve* samenwerking tussen arbeid en leiding, met als doel vergroting der ondernemingsproductiviteit, is, ook in Amerika, nog maar bij enkele ondernemingen ingeleid. Er is echter iets aan het groeien. De positie der arbeiders en daardoor de feitelijke verhouding arbeid — leiding is, vooral in de Amerikaanse industrie, grondig gewijzigd. Bij de graad van ontwikkeling en machtsvorming, die de arbeiders in de hoog ontwikkelde industrie zich veroveren, wordt aan

de zijde der leiding het gevaar onderkend en vaak ervaren, dat „arbeid”, indien hij domweg van zijn gewonnen macht gebruik maakt, de productiviteit en de continuïteit der ondernemingen kan gaan bedreigen. Daardoor ontstaat er onder ondernemingsleiders een erkenning van de noodzaak om „arbeid” in vertrouwen te nemen en uit te nodigen tot samenwerking. Dit is het begin van de vierde fase, die haar basis vindt in de drang der feiten.

Dr D. B. J. SCHOUTEN, Kapitaalschaarste in Nederland ook in de toekomst?

In zijn prae-advies over het vraagstuk van de kapitaalschaarste in Nederland komt Prof. Witteveen tot een meer pessimistische conclusie dan verantwoord is. Ter voorkoming van een al te groot pessimisme t.a.v. de toekomstmogelijkheden van de Nederlandse volkshuishouding voorziet schr., door het plaatsen van enkele kanttekeningen bij het prae-advies, de argumenten van Prof. Witteveen van een iets ander accent.

— SOMMAIRE —

Une demi-consolidation?

Le gouvernement a présenté une nouvelle figure d'emprunt notamment 200 millions de certificats d'impôt au taux de 2½ p.c. Ces obligations constituent un investissement attrayant pour les contribuables et ont, en outre, l'avantage de satisfaire à la demande de liquidité. Cette figure d'emprunt convient assez bien au marché de capitaux, elle est surtout psychologiquement acceptable.

Le problème des matières premières et l'O.E.C.E.

Le centre de gravité de l'élaboration du problème des Matières premières a été déplacé de Washington. Si l'O.E.C.E. veut jouer de son autorité pour déterminer la base sur laquelle les matières premières seront allouées, il est grand temps que les pays de l'O.E.C.E. élaborent une politique concrète entre eux.

J. C. BREZET et J. HARTOG, Des sacrifices pour le réarmement.

Aux Pays-Bas le réarmement consommera une quantité considérable de marchandises et de services. En outre il y a déjà une perte à enregistrer étant donné que la base d'échange est devenue défavorable et que l'aide Marshall a diminué. Tant qu'on ne trouvera pas de compensation dans une augmentation de la production, cette situation aura comme conséquence un décroissement de la consommation et/ou des investissements. Les auteurs examinent les possibilités réalisables dans ces domaines.

Ir S. H. STOFFEL, La quatrième phase.

L'auteur esquisse, à l'aide d'un rapport du T.U.C. le développement des relations entre le travail et l'entreprise et ceci à la lumière de la quatrième phase, ainsi appelée par l'auteur américain Paul Meadows, c. à d. le commencement d'une collaboration *constructive* entre l'ouvrier et le chef d'entreprise.

Dr D. B. J. Schouten, La pénurie de capitaux aux Pays-Bas, persistera-t-elle dans l'avenir?

Dans cet article l'auteur ajoute quelques notes marginales au rapport introductif du Professeur Witteveen relatif au problème de la pénurie de capitaux aux Pays-Bas étant donné que l'auteur estime la conclusion du Professeur trop pessimiste.

Semi-consolidatie?

De in de vorige week aangekondigde staatslening mag reeds aanstonds op een zekere belangstelling rekenen omdat zij anders is dan de schablone en voorts omdat zij geheel los staat van de tot dusver gevolgde kapitaalmarktpolitiek van de Overheid. Wat het eerste punt betreft, is reeds herhaaldelijk als bezwaar de geringe variatie ten aanzien van de verschillende vormen waarin de staatsschuld is belichaamd naar voren gebracht en ook in dit blad hebben wij naar aanleiding van de emissie van de $3\frac{1}{4}$ pCt lening in Februari van het vorige jaar ons afgevraagd of niet moest worden gezocht naar vormen van staatsobligaties, waarin zich die monetaire reserves, die in de moderne volkshuishouding nu eenmaal voorkomen en die om welke redenen dan ook voor belegging in lang lopende leningen niet beschikbaar zijn, ten dele zouden laten opnemen¹⁾. Daarnaast is de lening enigszins opmerkelijk omdat zij door haar bijzondere modaliteiten als het ware een klasse op zichzelf vormt en niet in een rentegamma is gepast. Onder het rentegamma verstaat men een schaal van rentevoeten met daarbij behorende loopduren, waarbinnen de lagere publiekrechtelijke lichamen moeten blijven indien zij op de geld- en kapitaalmarkt willen lenen en het spreekt wel vanzelf, dat de Staat zich hieraan ook gebonden moet achten. Nu kunnen gamma's ook buiten het terrein van de muziekbeoefening leiden tot een zekere geprikkeldheid van hen die hiermede bij voortdurend in aanraking komen en zo is het denkbaar, dat ook de omstandigheid dat men bij de discussie over deze lening buiten bespiegelingen over het rentegamma, waarvan de mérites nu eenmaal door velen betwijfeld worden, kan blijven als een aangename omstandigheid wordt ervaren.

Weten wij nu, dat de lening niet conventioneel is, wij moeten ons thans afvragen, welke plaats zij in de vermogenssfeer zou kunnen vervullen. Op het eerste gezicht lijkt deze plaats zeer beperkt en ondanks haar gemis aan conventionaliteit zou de nieuwe figuur dan toch weinig interessant zijn. Men kan de emissie zien als een middel tot versnelde betaling van belastingachterstand en als zodanig wordt zij zelfs nadrukkelijk aangekondigd. Beperkt men zijn beschouwingen hiertoe, dan rijst slechts de vraag of mogelijkerwijze het gevaar bestaat, dat de Staat als het ware een voorschot op zijn huishoudgeld vraagt. Inmiddels is het duidelijk, dat gezien de omstandigheid, dat het totaal bedrag der belastingen, tot welker betaling de lening kan dienen, reeds in één jaar een veelvoud van het bedrag der lening belooft, reeds een achterstand van enkele maanden ten opzichte van een meer normale situatie, haar uitgifte kan rechtvaardigen.

Evenwel ware een dergelijke beschouwingswijze zeer eenzijdig. Ook al zou de lening alleen door belastingcontribuabelen voor belegging van belastingreserves gebruikt worden, dan zou reeds de mogelijkheid bestaan, dat zij gemiddeld langer in het verkeer bleef, dan men op grond van het prospectus zou verwachten. Immers niet alleen voor hen, die vrij spoedig na 1 Januari 1952 belasting moeten betalen, vormen de obligaties een aantrekkelijke belegging, zij blijven dit ook voor de belastingbetalers der verdere toekomst. Anders gezegd, zolang er belastingreserves in de Nederlandse volkshuishouding worden gevormd, kunnen de stukken hun dienst doen en het is zeer wel denkbaar, dat zij niet alleen soms langer dan hij

oorspronkelijk voornemens was deze te houden, blijven hangen bij de contribuënt, die ze tijdens de emissie neemt, maar zij kunnen ook zeer wel van de ene belastingplichtige naar de andere verhuizen. Uit dien hoofde zou reeds een vertraagd terugkeren van de stukken naar de Staat geenszins verwonderlijk zijn. In de tweede plaats — en deze factor is stellig van groter belang — is het aannemelijk, dat de obligaties interessant gevonden zullen worden, niet omdat men er belasting mee wil betalen, maar wel om der wille van de consequenties van de daaraan verbonden belastingfaciliteit. Immers, een belastingfaciliteit van zodanig grote importantie, als die is toegekend, garandeert de obligatie praktisch absolute koersvastheid en dit is juist datgene, wat velen begeren. De liquiditeitsvoorkeur is in onze tijd relatief groot. Dit lijkt vreemd, nu velen investering in goederen in het vooruitzicht van steeds verder gaande prijsstijgingen zullen prefereren boven het aanhouden van liquide middelen. Desondanks is zij niet te loochenen. In de eerste plaats kan men haar waarnemen bij die beleggers, die op het huidig koersniveau niet wensen te beleggen. De redenen hiervoor kunnen zijn, dat zij een ontwikkeling van de rentevoet verwachten, die tot lagere koersen der bestaande obligaties zal leiden, maar daarnaast is denkbaar, dat zij huiverig staan tegenover aandelenbelegging — ondanks de „Sachwert“-voorstellingen, die voor velen aan het aandeel verbonden zijn — in tijden van grote onzekerheid met onvoorziene risico's. In de tweede plaats bestaat in onze samenleving een vrij algemeen gevoelde behoefte aan een behoorlijke liquiditeit, nu onzekerheden van allerlei aard in de voorstellingen, die men heeft ten aanzien van de nabije toekomst, een grote rol spelen. In tijden van spanning is men zich bewust van de mogelijkheid van plotselinge schokken, bij het opvangen waarvan een krappe liquiditeit een zeer ernstig nadeel kan betekenen. Zo zal men allereen *naast* de sterke drang om goederen te kopen, toch ook een op grond van veiligheidsoverwegingen gewenste zekerstelling der liquiditeit als verschijnsel kunnen waarnemen.

Nu is de verdienste van de belastingcertificaten, dat zij de op uiteenlopende overwegingen rustende liquiditeitsvoorkeur kunnen bevredigen. Wie deze stukken verwerft, zal zich maar in beperkte mate minder liquide gevoelen dan wanneer hij liquide middelen in de traditionele vormen aanhoudt, terwijl de rentevergoeding van $2\frac{3}{4}$ pCt de keuze van deze belegging sterk zal bevorderen. De vergelijking dringt zich hier op met een andere vermogens-titel, nl. de vordering op de spaarbank. Ook de spaarbankdeposant verkeert in de gelukkige omstandigheid, dat hij zich liquide voelt én een redelijke rente krijgt. Min of meer hetzelfde beeld zien wij hier, een niet te verwaarlozen rente naast de koersvastheid maken de stukken tot een alleszins aanvaardbaar onderdak. Hierbij komt, dat de plaatsvervangende — tegenover hen die zich op een bepaald tijdstip van de stukken willen ontdoen zullen er wel steeds weer staan, die deze dan kunnen gebruiken — de aanwendingsmogelijkheden in de tijd gezien doet voortbestaan en dit impliceert, dat de kans op het traag terugvloeien van deze stukken naar de Schatkist sterk toeneemt. Zulks zal nog te meer het geval zijn, indien na het sluiten van de „tap“ — hetwelk door de Minister van Financiën iedere dag kan geschieden — de belanghebbenden bereid zouden blijken de geprononceerde

¹⁾ Economisch-Statistische Berichten, 8 Februari 1950, blz. 104.

voordelen van dit papier met een licht agio te betalen. Het is duidelijk, dat naar mate dat dit gebeurt, de aanwending voor belastingbetaling zal afnemen. En zo bestaat de mogelijkheid, dat de gelden voor een gemiddeld veel langer tijd aan de Staat zullen blijken te worden toevertrouwd dan een oppervlakkige kennisneming van de eenvoudige aankondiging zou doen vermoeden. Van consolidatie van staatsschuld kan hier niet worden gesproken, daarvoor zijn de onzekerheden met betrekking tot het tempo waarin de terugstroming der stukken zal plaatsvinden te groot, maar als een poging tot een zekere binding van middelen kan men deze leningstransactie toch wel beschouwen. Wellicht zou men van semi-consolidatie kunnen spreken, al deden de zojuist genoemde onzekerheden omtrent het tempo waarin de obligaties terug zullen stromen ons ook deze kwalificatie met een vraagteken boven dit artikel plaatsen.

Zo gezien kan men wel zeggen dat de leningsfiguur, die ons thans wordt voorgelegd, in de huidige vermogensmarkt zeer wel past. Daarbij is zij vooral ook psychologisch aanvaardbaar. De liquiditeitsvoorkeuren van categorieën beleggers en die voortvloeiende uit de gevoelens van algemene onzekerheid zoals wij die hierboven zeer in het kort beschreven, vormen verschijnselen die nauw samenhangen met de ongewisheid die helaas kenmerkend is voor onze tijd. Wat aldus onder het begrip liquiditeitsvoorkeur wordt samengevat behoeft, waar deze slechts het de beschikking hebben over liquide geachte activa in eerste instantie zoekt, anders gezegd het aanhouden, niet het besteden hiervan, niet tot ernstige gevolgen te

leiden. Zulks met name niet indien men haar, zoals met deze lening geschiedt, een zekere bevrediging biedt. *Het ontzien van liquiditeitsvoorkeur van deze aard, ja zelfs op voorzichtige wijze bevredigen hiervan, behoort tot de taak van de financiële en monetaire politiek.* Het ware geen wijs beleid te trachten deze liquiditeitsvoorkeur te bestrijden. Zij speelt een geheel andere rol dan de drang naar het beschikken over liquide middelen om deze gretig op de goederen- en dienstenmarkt te besteden en tegenover haar past dan ook een geheel andere attitude.

Het is noodzakelijk — en hiermede raken wij het verband tussen de monetaire politiek waaraan wij in het voorvorige nummer van dit blad een beschouwing wijdden²⁾ en het probleem in dit artikel aangevoerd — dat de monetaire autoriteiten, i.c. De Nederlandsche Bank en het Ministerie van Financiën, bij hun crediet- en leningspolitiek aan deze behoefte om zich in abnormale tijden liquide te gevoelen recht doen wedervaren. Bij de onderhavige lening is zulks bewust of onbewust geschied. Ook de Centrale Bank zal niet mogen bezwijken voor de verleiding om bij haar strijd tegen de inflatoire financiering zich door een te grote ijver te laten meeslepen en de verschillende liquiditeitsbehoeften over een kam te scheren. Zij staat voor de moeilijke taak te beslissen waar en wanneer zich afwijzend of toegeeflijk te betonen wanneer haar medewerking bij de voorziening in de behoefte aan liquide middelen voor de Nederlandse volkshuishouding in de komende tijd wordt verzocht.

²⁾ Economisch-Statistische Berichten, 17 Januari 1951, „Inflatie en de monetaire autoriteiten“.

Het grondstoffenprobleem en de O.E.E.S.

Men schrijft ons:

Het is opvallend, hoe snel de gebeurtenissen, welke zich in de afgelopen weken met betrekking tot het grondstoffenprobleem hebben voltrokken, de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking voor een critieke situatie hebben geplaatst. Met haar beslissing van 2 December 1950¹⁾ ontplooidde de Raad van de O.E.E.S. het eerste internationale initiatief ten aanzien van de toen reeds dringende vraag, welke maatregelen op grondstoffengebied konden worden genomen; op 12 Januari jl. vergaderde de Raad opnieuw, doch ditmaal geconfronteerd met de vraag, of de O.E.E.S. nog wel iets aan het grondstoffenprobleem zou kunnen doen. Het zwaartepunt bleek in zes weken tijds van Parijs naar Washington te zijn verlegd.

De geschiedenis van deze accentverschuiving is bekend. Het vertrek — op basis van de beslissing van de Raad van 2 December jl. — van de O.E.E.S.-missie naar de Verenigde Staten viel vrijwel samen met de befaamde Truman/Attlee-besprekingen, welke o.a. leidden tot het besluit om onder leiding van de Verenigde Staten en Engeland — naderhand ook Frankrijk — in Washington een aantal „commodity groups“ (waarover straks meer) in te stellen; een besluit, dat ongetwijfeld als een onaangename verrassing in de schoot van de O.E.E.S.-missie is gevallen.

Van Amerikaanse, Engelse en Franse zijde heeft het inmiddels niet aan pogingen tot rechtvaardiging van de Truman/Attlee-opzet ontbroken. Zo heeft men in de Amerikaanse en Engelse pers het volgende betoog kunnen aantreffen. De „commodity groups“ in Washington zullen, ieder op hun gebied, bestaan uit vertegenwoordigers van

de belangrijkste producenten- en verbruikerslanden; dezelfde gedachte dus, doch dan op permanente basis, als vervat in het voorstel van de O.E.E.S. van 2 December jl. tot het houden van internationale grondstoffenconferenties. De „commodity groups“ krijgen tot taak het opvoeren van de productie, het verruimen van het aanbod, het propageren van zuinigheid in het gebruik en het zo effectief mogelijk verdelen van de onder hen ressorterende grondstoffen; weer dus dezelfde gedachten als belichaamd in de voorstellen van de O.E.E.S. Tenslotte zal de „centrale groep“ weliswaar bestaan uit vertegenwoordigers van de Verenigde Staten, Engeland en Frankrijk, doch zij zal slechts tijdelijk als zodanig functioneren; het lidmaatschap is open voor discussie. De Franse pers heeft aan deze argumenten nog toegevoegd, dat Frankrijk's bedoelingen verkeerd zijn begrepen; de enige fout, die de Franse Regering — „porte-parole de l'idée européenne“, aldus „Le Monde“ van 12 Januari jl. — heeft gemaakt, is een fout van diplomatieke presentatie; aan de andere O.E.E.S.-landen is, volgens genoemd blad, niet voldoende duidelijk gemaakt, dat het toetreden van Frankrijk tot de Truman/Attlee-organisatie een garantie voor Europa is en dat de Franse onderhandelaars voortdurend gereed staan om de belangen der kleinere O.E.E.S.-landen naar voren te brengen.

Het zou van weinig smaak getuigen om te borduren op het feit, dat de geschetste bewijsvoeringen een „petitio principii“ doen vermoeden; het grondstoffenvraagstuk is daarvoor ook te nijpend. Volstaan zij met de opmerking, dat de Raad der O.E.E.S., de vertogen in de pers der drie landen ten spijt, in haar vergadering van 12 Januari jl. heeft besloten — met Amerikaanse, Engelse en Franse

¹⁾ Zie „De O.E.E.S. en het grondstoffenprobleem“ in „E.-S.B.“ van 13 December 1950, blz. 992.

instemming — om de verhouding tussen de O.E.E.S. en de nieuwe organisatie te Washington aan de orde te stellen. Zij heeft haar voorzitter, Minister Stikker, verzocht de tussen de beide instanties te leggen banden te onderzoeken en daarover rapport uit te brengen.

De rol der „commodity groups”.

Het heeft uiteraard geen zin, te trachten op de resultaten van een dergelijk onderzoek — waarvan het mandaat na Minister Stikker's aftreden opnieuw zal moeten worden bezien — vooruit te lopen. Wel is het van belang, enkele richtpunten aan te geven in de huidige verwarde situatie, waarin ieder beseft, dat internationale actie op grondstoffengebied noodzakelijk is, doch niemand nog kan overzien, welke vorm deze actie zal aannemen. Zijn in dit woelige water — waarin ook de „North Atlantic Treaty Organisation” opereert — enkele bakens ontdekt, dan kan althans enigermate worden beoordeeld, welke koers de O.E.E.S. moet varen.

Allereerst dient te worden gesteld, dat de organisatie te Washington zich voorshands stellig niet met alle thans schaarse grondstoffen zal bemoeien. Het is nog niet bekend, voor welke grondstoffen „commodity groups” in het leven zullen worden geroepen; ijzer en staal, steenkolen en hout echter zijn — hoewel met enige aarzeling — te noemen als grondstoffen, ten aanzien waarvan een „intra-Europese” politiek op O.E.E.S.-niveau wellicht mogelijk zal blijken.

De taak van de organisatie te Washington is het volgende punt, dat aandacht verdient. Opvoering van de productie en verruiming van het aanbod — zie de boven reeds vermelde taakomschrijving der „commodity groups” — zijn bij de meeste grondstoffen ongetwijfeld problemen van lange adem; gezien de vereiste spoed zullen de groepen zich in eerste aanleg moeten bezig houden met het aangeven van zuinigheidsmogelijkheden en het verzorgen van een „zo effectief mogelijke” verdeling. Dat wil zeggen: met allocatie. Opvallend is inmiddels, dat in de Amerikaans-Engels-Franse opzet wordt gezwegen over de wenselijkheid, iets aan de prijsontwikkeling op de grondstoffenmarkten te doen; de reden is wellicht, dat publieke aankondiging van voornemens ten aanzien van prijzen het enthousiasme van producenten om zich met verbruikers om één tafel te scharen kan ondermijnen (c.q. eerder kan ondermijnen).

Belangrijk is voorts het karakter der nieuwe organisatie. Zij zal, zoals de Grote Drie met nadruk naar voren hebben gebracht, een onafhankelijke organisatie zijn. De tijdelijk gedachte „centrale groep”, voorlopig bestaande uit Amerikaanse, Engelse en Franse vertegenwoordigers, zal

slechts als een soort secretariaat fungeren, niet dus als een instantie, die over de beslissingen der „commodity groups” contrôle zal uitoefenen.

De rol van de O.E.E.S.

Binnenkort zal de O.E.E.S. zich dus ten aanzien van een bepaalde groep grondstoffen geconfronteerd zien met autonome, uit belangrijke producenten en verbruikers bestaande „commodity groups”, welke zullen trachten, voor elk der onder hen ressorterende grondstoffen een allocatiesysteem uit te werken. Derhalve kan, behalve wellicht het aan de orde stellen van het prijsprobleem, de primaire rol van de O.E.E.S. ten opzichte van het grondstoffenoverleg in kwestie geen andere zijn dan *het beïnvloeden van de basis, waarop geval voor geval de allocatie zal geschieden.*

De keuze van de verdelingssleutel is ongetwijfeld het meest essentiële probleem, waarvoor de „commodity groups” zich in de naaste toekomst geplaatst zullen zien. Moeilijke onderhandelingen zijn in dit opzicht te verwachten, temeer daar de prioriteit, welke enkele der belangrijkste partners thans aan de opvoering van de productie voor militaire doeleinden en aan strategische voorraadvorming toekennen, hen weinig geneigd zal doen zijn, accoord te gaan met het simpelweg vaststellen van een basisjaar als voor allen acceptabele grootste gemene deler. Van onmiddellijk belang voor de O.E.E.S.-landen is de kracht, waarmee de N.A.T.O.-groep — die immers kort geleden tot de oprichting van een „Defence Production Board” met verstrekkend mandaat is overgegaan — haar zaak in Washington zal bepleiten.

Teneinde aan hun claims het nodige gewicht te geven, zullen daarom de E.H.P.-landen op korte termijn een gezamenlijk standpunt ten opzichte van de in Washington aan de orde komende grondstoffen moeten uitwerken. De algemene doelstelling van de O.E.E.S., consolidatie en verdere uitbouw van het bereikte economisch herstel, zal in een concrete grondstoffenpolitiek moeten worden vertaald. De problemen, welke rijzen, doordat 12 der O.E.E.S.-leden tevens N.A.T.O.-leden zijn, mogen hier buiten beschouwing worden gelaten. Duidelijk is in elk geval, dat het totstandkomen der grondstoffenorganisatie in Washington de O.E.E.S. tot zelfonderzoek dwingt. Met het formele probleem van de banden, die tussen Parijs en Washington moeten worden gelegd, gaat onverbrekelijk een materieel probleem gepaard; een probleem, dat de O.E.E.S. slechts in eigen kring zal kunnen oplossen.

Offers voor de herbewapening

In ons land is momenteel de vraag van de herbewapening aan de orde. Ongetwijfeld zal dit zo belangrijke vraagstuk thans in een aantal kringen onderwerp van studie uitmaken; tot dusverre is hiervan echter nog niet naar buiten gebleken. Het onderstaande moet worden beschouwd als een poging van twee outsiders om zo objectief mogelijk na te gaan, welke materiële consequenties uit de herbewapening voor ons volk kunnen voortvloeien. Een dergelijke poging kan, naar het ons voorkomt, wellicht enig nut hebben ter bepaling van de gedachten bij de discussie over dit vraagstuk, temeer daar, zoals uit het onderstaande zal blijken, de grote lijnen van een oplossing er van o.i. in voldoende mate kunnen worden vastgelegd.

Materiële gevolgen.

Voor de beantwoording van de vraag, welke invloed

herbewapening zou hebben op de voorziening van ons land met goederen en diensten, zij hier eerst de ontwikkeling in dit opzicht gedurende de laatste jaren gerecapituleerd.

TABEL 1.

Jaar	Reëel nationaal inkomen	Consumptie volume-index	Investeringen in pCt van nat. product
1938	100	100	2
1946	95	77	8
1947	103	93	13
1948	115	99	13
1949	125	97	16

Het consumptieniveau van de bevolking was, in totaal gezien, ongeveer hetzelfde als voor de oorlog. De investee-

ringen waren gemiddeld de laatste jaren aanmerkelijk hoger dan voor de oorlog. Ondanks een inschakeling van vrijwel alle arbeidskrachten was de Nederlandse productie zelve echter niet voldoende om dit alles te bereiken. Intering van in het buitenland belegd vermogen, leningen van het buitenland en vooral Marshall-hulp, waren nodig om de hiervoor benodigde goederen en diensten te verwerven. In 1948, 1949 en 1950 werd door deze laatste per saldo nog ca 8, 2 en 8 pCt aan het nationale product toegevoegd.

Tot dusverre is er in Nederland van officiële zijde nog geen enkel cijfer bekend gemaakt omtrent de grootte van de voor de Nederlandse herbewapening benodigde extra uitgaven. Naar analogie van de in Engeland genoemde bedragen (n.l. minimaal £ 300 mln per jaar ¹⁾) zullen wij ter bepaling van de gedachten in het onderstaande uitgaan van een extra bedrag van f 500 miljoen voor ons land. De reële last hiervan zou ruim 3 pCt van het nationale inkomen bedragen, overeenkomende met 4 pCt van de consumptie en 20 pCt van de investeringen.

Op het eerste gezicht is deze last niet zeer zwaar te noemen. Men mag echter niet uit het oog verliezen, dat er ook uit anderen hoofde in de naaste toekomst grote lasten op het Nederlandse volk zullen worden gelegd.

In de eerste plaats zal de Marshall-hulp in veel vlugger tempo aflopen dan oorspronkelijk in de bedoeling lag. Weliswaar zal hiervoor waarschijnlijk in de plaats een zekere hulp voor militaire doeleinden worden verstrekt, doch het is nog onbekend hoeveel. In elk geval staat wel vast, dat komende buitenlandse hulp niet zal kunnen dienen voor het handhaven van de civiele binnenlandse particuliere consumptie en investeringen.

In de tweede plaats heeft het ongunstiger worden van de ruilvoet van de Nederlandse invoer ten opzichte van de uitvoer na Korea reeds medegebracht, dat Nederland om eenzelfde hoeveelheid goederen te kunnen invoeren, een groter hoeveelheid goederen en diensten moet exporteren. Ook hier is dus sprake van een last.

Door al deze factoren tezamen is de toestand veel ernstiger dan alleen uit de herbewapening zou voortvloeien. Valt er door ophouden van de Marshall-hulp bijv. 8 pCt van het nationale product weg, door de achteruitgang van de ruilvoet 4 pCt en door de herbewapening 3 pCt, dan ontstaat hierdoor een totale vermindering van het voor civiele doeleinden beschikbare goederen- en dienstenkwantum van omstreeks 15 pCt; dit percentage is bijna catastrofaal te noemen.

Het boven geschatte verlies aan goederen en diensten ten behoeve van de militaire inspanning dat, naar wij veronderstellen, komt, gepaard met een verlies van Marshall-hulp, dat snel, nader, en een verlies uit hoofde van de achteruitgang van de ruilvoet, dat er gedeeltelijk reeds is, zal, voor zover er geen compenserende productieverhoging plaatsvindt, tot een vermindering der consumptie en/of der investeringen moeten leiden.

I. Productieverhoging.

Het onmetelijk grote belang van productieverhoging voor ons land komt uit het bovenstaande reeds duidelijk naar voren. Voor zover er van overheidswege op de noodzaak van productieverhoging gedurende de laatste maanden nadruk is gelegd, heeft men hierbij voornamelijk gehamerd op het aambeeld van de efficiëncyverhoging. Het zou inderdaad prachtig zijn, indien langs deze weg, die voor alle betrokkenen slechts relatief geringe offers eist (vnl. enig denkwerk) veel te bereiken zou zijn. Hoewel het inderdaad van het grootste belang is er naar te streven iedere mogelijkheid van productieverhoging met de meeste energie te verwezenlijken, is het uiteraard toch wel onwaarschijnlijk, dat alleen langs deze weg tijdig, d.w.z.

op korte termijn, een productievermeerdering van de vereiste omvang tot stand zou kunnen worden gebracht. Teneinde dit laatste te bereiken zijn bovendien andere maatregelen vereist, die gedeeltelijk in hetzelfde vlak liggen (intensiever gebruik van het bestaande productie-apparaat) en gedeeltelijk in een ander vlak (extensiever gebruik van het productie-apparaat). Wij noemen hier: het op groter schaal invoeren van tariefloostelsels en het toestaan van groter differentiëring tussen de lonen van geschoolde en ongeschoolde arbeiders, en anderzijds enige verlenging van de arbeidsdag, verschuiving van de pensioengerechtigde leeftijd en bevorderen van arbeid door gehuwde vrouwen, dit alles gepaard met uitbreiding van het ploegenstelsel en overwerkvergunningen.

Neemt men aan dat 60 pCt van ons nationaal product van de industrie afkomstig is, dan zou bijv. een verlenging van de arbeidstijd of toeneming van het aantal arbeiders met 5 pCt een productieverhoging opleveren in grootte overeenkomende met die van de militaire lasten. Het spreekt wel vanzelf, dat het nodig zou zijn een ieder goed duidelijk te maken, waarom dit offer zou worden gevegd. Wordt dit niet gedaan, dan bestaat de kans, dat de stemming, waaronder de arbeid wordt uitgeoefend, zodanig daalt, dat ondanks meer arbeidsuren, geen productieverhoging zou worden bereikt. Aan dit doel zal tevens het loonstelsel en de belastingpolitiek aangepast moeten zijn.

Het is overbekend, dat ernstige bezwaren tegen bovengenoemde maatregelen zijn en zullen worden naar voren gebracht door vele en dikwijls invloedrijke kringen. De vraag is, of aan deze bezwaren al dan niet groter betekenis moet worden toegekend dan aan het alternatief van productieverhoging: beperking der consumptie en/of investeringen dan wel het nalaten van de herbewapening.

Bij dit naar voren brengen van middelen voor productieverhoging mag inmiddels niet worden verheeld, dat het huidige grondstoffentekort de opvoering van de productie ten zeerste kan belemmeren. Men mag wellicht betreuren, dat bovenstaande maatregelen niet zijn genomen, toen er nog voldoende grondstoffen op de wereldmarkten verkrijgbaar waren; hieraan is thans helaas niets meer te veranderen. Het is onbekend, van welke duur de huidige wereldgrondstoffenschaarste zal zijn; in elk geval staat echter wel vast, dat zij voor een zeer belangrijk deel het gevolg is van voorraadvorming. Ook in ons land zullen de gevormde extra voorraden in staat stellen gedurende zekere tijd een verhoogd productieniveau te handhaven, terwijl voorts, indien de productiecapaciteit in andere landen volledig wordt benut, de kans op het aantrekken van bewerkingsorders voor buitenlandse rekening groter wordt.

II. Investeringsbeperking.

Uit tabel 2 volgt, dat de voornaamste investeringen die zijn in voorraden, het industriële productie-apparaat, de woningbouw en tenslotte landbouw en verkeer.

TABEL 2.

Netto-investeringen 1950
(in mln gld)

Industrie	920
Landbouw	250
Verkeer	310
Handel	180
Woningen	480
Voorraadvorming	1.000
Overheid	250
Totaal	3.410

De voorraadvorming moet hierbij wel als van zeer primair belang worden gezien. Gebrek aan grondstoffen zal in ons daaraan zo arme land, dat voor een groot deel nog steeds zijn importen moet betalen door grondstoffen in te voeren en deze bewerkt weer uit te voeren, een ramp kunnen worden. Beperking op dit terrein (welke binnen korte tijd toch gedeeltelijk zal plaatsvinden door de

¹⁾ „The Economist” van 2 December 1950.

grondstoffen-exporterende landen resp. internationale organisaties) moet zoveel mogelijk worden voorkomen.

Ook bezuinigingen op de industriële investeringen zullen zoveel mogelijk moeten worden vermeden. Weliswaar, komen de in het bovenstaande genoemde methoden ter bereiking van een grotere productie neer op een verhoging van het met de gegeven capaciteit te bereiken nuttig effect, maar daarnaast zal een capaciteitsvergroting nog dringend nodig blijven, vooral met het oog op de toekomst.

Er worden echter momenteel in Nederland op andere gebieden nog steeds grote bedragen geïnvesteerd, waarvan het rendement dusdanig is, dat men zich o.i. moet afvragen of deze investeringen wel kunnen worden gehandhaafd. Wij denken hier o.a. aan verdere investeringen in de Zuiderzeewerken, de investeringen ten behoeve van het verkeer (wegen, kanalen, spoorwegen). Wat de woningbouw betreft kan men zich verder afvragen of de huidige kwaliteitseisen zullen kunnen worden gehandhaafd, indien dit ten koste van de kwantiteit zal moeten gaan.

III. Consumptiebeperking.

Een tweede vorm van vermindering van het verbruik van goederen en diensten in ons land is de beperking van de consumptie. De vraag is, *wie* in Nederland dan zijn verbruik zal moeten beperken. Het is begrijpelijk, dat iedere groep tracht de beperkingen op andere groepen te schuiven.

De hierboven genoemde consumptiebeperking van ca 4 pCt lijkt in een noodtoestand wel bereikbaar. Dat hier niettemin de grootste moeilijkheden zijn te verwachten blijkt uit het volgende.

Indien men de consumptie der verschillende inkomensgroepen in ons land nagaat, blijkt zich hierin t.o.v. voor de oorlog een grote verschuiving te hebben voorgedaan. In grote lijnen geschetst was de ontwikkeling deze:

1. het reële inkomen der lagere inkomensklassen in totaal genomen, is gestegen, dat van de middel en hoge inkomensklassen gedaald;

2. de consumptie der lagere inkomensklassen steeg, der hogere inkomensklassen daalde slechts weinig (ten gevolge van minder sparen en soms zelfs interen van vermogen); de consumptie der middel inkomensklassen daalde sterk.

Nog iets verder in details gaande, was er een verschuiving van de middel inkomensklassen, die door hun relatief kleine aantal per hoofd veel verloren, naar ongeschoolde en landarbeiders en naar arbeiders met veel kinderen (de geschoolde arbeiders in de steden met weinig kinderen gingen iets achteruit).

Ook na de oorlog ontwikkelde de situatie zich nog verder in deze richting. Die groepen, die sterk stonden, wisten te bereiken dat de leden van hun groep, reël

gemeten, geen achteruitgang boekten of zelfs vooruitgingen. De sterke groepen waren de arbeiders, de agrarische belangen en de (overige) ondernemers. Zwak stonden de werknemers met hoger dan gemiddelde salarissen en de hiermede op één lijn te stellen beroepen (dus middel en hoge ambtenaren, kantoorpersoneel, technici, onderwijzend personeel) en in de tweede plaats de effectenbezitters en renteniers.

Naarmate deze politiek verder is voortgezet, raken de mogelijkheden, de reële last nog verder op de middel inkomensgroep te leggen, steeds verder uitgeput.

Tabel 3 geeft een indruk van de kwantitatieve verhoudingen op dit punt.

TABEL 3.

	Inkomensverdeling 1941 en 1948			
	1941		1948	
	aantal personen	totaal inkomen in mln gld	aantal personen	totaal inkomen in mln gld
Lagere inkomens	2.309.000	2.108	3.707.000	6.346
Middel „	416.000	1.182	229.000	1.516
Hoge „	113.000	1.355	70.000	1.428

Als middel inkomens zijn hierbij beschouwd in 1941 inkomens van f 2.000 tot f 5.000 per jaar, in 1948 van f 5.000 tot f 10.000 per jaar (alles voor belasting).

De inkomensnivellatie, die tussen deze beide jaren plaatsvond, blijkt wel uit het feit, dat de middel en hoge inkomensgenieters tezamen tussen beide genoemde jaren in aantal afnamen van 529.000 tot 299.000.

Van de middel klasse, welker totaal inkomen in 1948 f 1.516 mln bedroeg f 500 mln te onttrekken, lijkt praktisch uitgesloten. De gedachte, dat de gehele consumptiebeperking van de hogere inkomensklassen zou moeten komen moet als niet realiseerbaar worden beschouwd; deze groep kan immers eventueel haar consumptie op het zelfde peil houden door haar besparingen te verminderen, resp. haar vermogen in te teren.

Onvermijdelijk zullen de lasten dus voor een deel ten laste van de groep der lagere inkomens moeten komen, die in 1948 een totaal inkomen van f 6.346 mln had.

Rotterdam.

J. C. BREZET.
J. HARTOG.

Naschrift.

Na het schrijven van dit artikel werd door de Engelse Minister-President een bedrag van £ 4.500 mln genoemd als totale militaire uitgaven van Groot-Brittannië in 1951 en 1952 tezamen. Werden in Nederland de defensie-uitgaven in dezelfde verhouding verhoogd, dan zou dit betekenen, dat de extra-uitgaven enige malen zo hoog zouden zijn als de door ons genoemde f 500 mln. Voor zover er in Nederland sprake zou zijn van een dergelijke verhoging, wordt ons betoog hierdoor des te klemmender.

De vierde fase

(in de ontwikkeling der betrekkingen tussen „leiding” en „arbeid”)

In een in 1950 verschenen boek: „The Culture of Industrial Man”, geeft de schrijver Paul Meadows, hoogleraar in de sociologie aan de universiteit van Nebraska, U.S.A., op blz. 76 een overzicht van de ontwikkeling der betrekkingen tussen „arbeid” en ondernemingsleiding.

Hij onderscheidt daarin vier fasen:

1. Patriarchaal en zonder arbeidersorganisatie;
2. Strijd over de erkenning van die organisaties, uit-

lopende op onderhandelingen en collectief opgestelde regelingen;

3. Geleidelijke versterking van de aldus aangegane verbintenissen en voortgezet pogen om werkuren te verkorten, lonen en verdere arbeidsvoorwaarden te verbeteren;

4. het begin van een *constructieve* samenwerking tussen „arbeid” en „leiding”, met als doel vergroting der ondernemingsproductiviteit, waaraan beide betrokken groepen deel zullen moeten hebben, waarbij aan de georganiseerde

arbeid zoveel invloed wordt toegekend en zoveel recht op overleg, als met de eis van leiding en contrôle over de onderneming van één punt uit te verenigen is.

Meadows geeft toe, dat die vierde fase in de ontwikkeling der industriële verhoudingen, ook in Amerika, nog maar bij enkele ondernemingen is ingeleid. Hij vraagt zich af, wat er door bereikt zal kunnen worden en zijn antwoord is: „Het algemene doel van deze samenwerking tussen arbeid en leiding is productie, productieve efficiency”.

Twee andere door Meadows aangehaalde schrijvers, Cooke en Murray, hebben het aldus uitgedrukt: „Het grote doel is om de georganiseerde arbeid deel te doen hebben aan het begrijpen der problemen in de industrie, aan het bestuderen van de vraagstukken der bedrijfsleiding, aan het aanpassen van de beheerwijze van — en de verhoudingen in — de onderneming aan de voorwaarden, waaronder haar economische bestaansmogelijkheid het best gedijt en de uiteindelijke beheersing van haar toekomstig lot wordt bevorderd”.

Deze doelstellingen hebben tot fundamentele veronderstelling: alle werknemers in een onderneming hebben de plicht, hun bijdrage te leveren tot de problemen en de beheerwijze er van. Deze veronderstelling, die bijv. ten grondslag lag aan de gedachte van de „ideeënbuss” uit een vroegere periode, houdt zowel verband met de gedachte van het verschaffen van een constructieve uitlaat aan de energie der werkers in de industrie als met die van het leggen van een grondslag voor wederzijds begrip en harmonie tussen de deelnemers aan het productieproces.

Conflicten zijn het gevolg van velerlei remmingen. Maar onder die remmingen nemen zeker exclusiviteit en „afstandelijkheid” een belangrijke plaats in door de wrok, die ze verwekken en het protest, dat ze stimuleren. Samenwerking van arbeid en leiding kan zeer bepaaldelijk zowel tot de industriële productiviteit als tot de industriële vrede bijdragen.

Golden en Ruthenberg hebben deze bijdragen als volgt opgesomd:

1. verlaging van kosten;
2. vermijding van verspilling;
3. vergroting der efficiency;
4. verbetering der kwaliteit.

Tot zover het boek van Meadows.

Nu zijn het juist deze vier doeleinden, welke ook wij, bij alles wat wij doen om de industrialisatie te bevorderen, dienen na te streven, en die elke ware bedrijfsleider steeds voor ogen staan.

Als het waar is wat de Amerikaanse schrijvers beweren, dan zou het streven naar arbeidsverhoudingen, zoals die in Meadows vierde fase werden omschreven, van primordiaal belang zijn in deze tijd; voor Europa nog meer dan voor Amerika. Maar we weten wel, dat er in Europa nog minder dan in Amerika van verwezenlijkt is. Toch heeft datgene, wat er in de Amerikaanse industrie dan wél aan het groeien is, de aandacht getrokken; niet alleen van de sociaal-economisten, die zich in toenemende mate bezighouden met wat zij de menselijke factor in het bedrijfsleven plegen te noemen, maar ook van de leiding der arbeiders, in het bijzonder die van Engeland, vooral in het laatste jaar.

Een zeer belangwekkend getuigenis daarvan wordt gegeven in een rapport, getiteld „Trade Unions and Productivity”, dat gaat over een bezoek van een twaalf-tal, door het T.U.C. („Trade Unions Congress”) uitgezonden, bestuurders en ambtenaren van de vakorganisaties gedurende een zestal weken aan Amerikaanse collega's en aan Amerikaanse ondernemingen. De teneur van het rapport blijkt duidelijk uit het voorwoord, waar de president van het T.U.C., Sir Vincent Tewson schrijft:

„De Britse arbeidersbeweging heeft diepgaand belang bij de problemen van productie en productiviteit. De levensstandaard en de werkgelegenheid van zijn georganiseerde miljoenen en de bestaanszekerheid in hun betrekking hangen af van een stijgende productie en een hoger peil van efficiency”.

Hiermee is een opvatting weergegeven, zij het dan enkel omtrent de materiële zijde van het vraagstuk, die, van deze zijde uitgesproken, nieuw is en bijv. in de Nederlandse vakbeweging pas na de oorlog hier en daar van gezaghebbende zijde is vernomen; een opvatting, die de basis biedt voor de samenwerking in de „vierde fase”. Want de bedrijfsleiding, die, door de ontwikkeling in de tijd, minder en minder in haar personen identiek is met de juridische eigenaren (bijv. de aandeelhouders van de naamloze vennootschap en vaak ook de deelhebbers aan een familie-onderneming), streeft in de uitoefening van haar functie precies dezelfde doeleinden: verhoging van productie en bevordering der continuïteit van de onderneming na als die, welke als doeleinden van de vierde fase werden aangegeven en door Sir Vincent genoemd.

Concreter wordt het doel van de reis der T.U.C.-lieden, op blz. 6 van het rapport als volgt omschreven:

1. om de rol te bestuderen, die door de Amerikaanse vakorganisaties wordt vervuld bij het bereiken en handhaven van het hoge gemiddelde peil van productiviteit in de industrie der Verenigde Staten;
2. om te overwegen of, en zo ja, in welke mate, overeenkomstige methoden en werkzaamheden, al dan niet gewijzigd, door Britse vakorganisaties in Engeland zouden kunnen worden toegepast of ingevoerd.

De deelnemers aan de reis waren er van overtuigd, dat er in de geesteshouding ten opzichte van arbeid en leiding een verschil moet bestaan tussen sommige Amerikaanse leiders van vakverenigingen en de hunne, een verschil, dat daar een meer constructieve houding tegenover de door een goede bedrijfsleiding nagestreefde doeleinden ten gevolge heeft. En ze vroegen zich af, of daaruit, misschien nog meer dan uit de moderne outillage en andere materiële factoren, het verschil in productiviteit in de beide landen zou zijn te verklaren.

„Wij waren”, zo schrijven zij, „in het bijzonder geïnteresseerd in de houding van de *mensen* tegenover de problemen. We trachtten de *psychologische houding* of reactie van de vakbeweging of van haar leden tegenover de invoering van machines en technische processen te ontdekken. *En dat is moeilijker dan het bestuderen van werkmethoden op zichzelf.* Is die houding er op gericht om een snelle technische ontwikkeling te bevorderen? Trachten zij metterdaad de productiviteit te vergroten? *Zo ja, waarom doen ze dat, en hoe?*”

Wij wisten natuurlijk, dat de gemiddelde prestatie in de Amerikaanse industrie groter is dan in Engeland. Wij wisten ook, dat de hogere prestatie toegeschreven moet worden aan verschillende factoren, die o.a. omvatten een grotere toepassing van mechanische kracht, machines en transportmiddelen en een meer intensieve werkverdeling. Wij wisten, dat „wetenschappelijke bedrijfsleiding” meer toepassing vindt.

Maar het gebruik van die methoden en technieken verklaart nog niet, *waarom* ze worden gebruikt en het interesseerde ons om te ontdekken of deze industriële ontwikkeling zich voltrekt *ondanks* de vakorganisaties of *door middel van haar*”.

Uit de wijze, waarop hier de doelstelling is uitgedrukt en uit de vragen; zoals ze hier zijn geformuleerd, blijkt wel, dat bij de leiding der vakbeweging twijfel bestaat aan de juistheid der vroeger aangenomen houding van weerstand, of, op zijn best, onverschilligheid ten opzichte

van de technische vooruitgang en de „wetenschappelijke bedrijfsleiding”, die men vaak misprijzend als „Taylorisme” betitelde.

Die bij grote groepen nog bestaande houding dateerde al van de opkomst der industrie en was bestendig onder de indruk van de ondervinding met de grote werkloosheid in de jaren dertig en de daaruit ontstane angst, dat verhoging der productiviteit, die tot arbeidsbesparing leidt, uitstoting van arbeiders en dus steeds hernieuwde werkloosheid ten gevolge zou hebben. Er zou dus aan de uit die ondervinding geboren drang naar „Full employment vóór alles” afbreuk worden gedaan.

Nu scheen er, meende men bemerkte te hebben, onder de Amerikaanse arbeiders daarover een geheel andere opvatting te bestaan en het schijnt aannemelijk, dat de leiders der Britse vakbeweging, die zulk een groot deel der verantwoordelijkheid voor het economisch beleid in hun land dragen, hun reis dienstbaar hebben willen maken aan het opdoen van ervaringen bij hun toch zo succesvolle overzeese collega's om de onverdachte argumenten te vinden voor het volgen van een nieuwe-constructieve koers, waarvan ze zelf al wel de noodzaak voelden, maar die aan het gros der leden van hun groepen niet gemakkelijk bij te brengen is. Want zij betekend in feite een principiële zwenking. En de massa aanvaardt zulke zwenkingen nu eenmaal altijd en overal slechts langzaam en niet zonder weerstand.

Wanneer dan ook in het rapport de conclusie getrokken wordt, dat de houding der Amerikanen inderdaad sterk verschilt van die der Britten en dat dit verschil een belangrijke factor is ter verklaring van de superioriteit in productiviteit en dus ook in mogelijk welvaartspeel in Amerika, en wanneer daaruit conclusies getrokken worden omtrent de wenselijkheid om ook in Engeland een andere houding aan te nemen, dan worden die conclusies en die aanbevelingen met de nodige reserve gegeven.

Een reserve, die niet alleen nodig is, omdat de Britse werkgevers anders zijn dan de Amerikaanse, maar ook en vooral, omdat de Britse arbeiders, doordat zij de verhouding arbeid—leiding vanouds anders aanvoelen dan hun collega's over de oceaan, hun vakorganisatie heel anders hebben ingericht, hun strijd op andere wijze gevoerd en de doeleinden er van anders gezien hebben.

Om de Amerikaanse zienswijze te benaderen zou voor hen (en ook voor vele werkgevers) een wending van de geest nodig zijn, waarvan de leiders natuurlijk dagelijks de moeilijkheid ervaren en die ze dus met omzichtigheid moeten voorbereiden. Niettemin; het rapport geeft conclusies en behelst aanbevelingen, die trots hun voorzichtige formulering, toch duidelijk doen zien, dat de schrijvers die wending van de geest met al haar praktische consequenties, noodzakelijk achten.

Hier volgen dan enkele der conclusies:

1. in Engeland bestaat de uiterste urgentie om zo efficiënt mogelijk gebruik te maken van alle aanwezige mankracht;
2. een loonpolitiek, waarbij de lonen afgestemd zijn op de prestatie van de arbeid en de efficiency der onderheming zal uitdrukkelijk door de vakorganisatie moeten worden nagestreefd;
3. waar de leiding vooruitstrevend is en, met inachtneming der redelijkheid, streeft naar de toepassing van methoden ter opvoering van de productie, die door „wetenschappelijke bedrijfsleiding” worden aangewezen, moet de vakorganisatie bereid zijn tot medewerking.

Voor wie de houding der georganiseerde arbeiders in Europa in haar ontwikkeling tot vóór de oorlog heeft gevolgd, zijn deze en andere conclusies in het rapport, die hier niet vermeld worden, uiterst belangwekkend.

Zij weerspiegelen een fase in een maatschappelijk bewust-

wordingsproces, dat al geruime tijd geleden bij enkelen een aanvang nam, maar dat naar zijn volle betekenis en consequenties nog maar weinig door het grote publiek is gevat. Zelfs nog niet bij tal van mensen, die zich uit hoofde van hun functie als politicus of socioloog voor deze dingen moeten interesseren. Maar, zoals het gewoonlijk met nieuw ontstaande ontwikkelingen gaat: lang, voordat ze door de intelligentsia zijn onderkend en geïnterpreteerd hebben degenen, die in hun dagelijks werk de noodzakelijkheid ondervinden om hun handelen aan te passen aan de groei der realiteit, hun maatregelen tot die aanpassing genomen, zonder zich van de algemene strekking daarvan bewust te zijn.

Zo is het ook hier: de groei der omstandigheden in de industrie, de Amerikaanse voorop, heeft de positie der arbeiders en daardoor de feitelijke verhouding arbeid—leiding, grondig veranderd. Enerzijds is dat geschied, doordat uit de ontwikkeling van techniek en bedrijfsvoering de noodzaak voortvloeit, dat wordt beschikt over een wassende groep van hoog-gequalificeerde hand- en hoofdwerkers, die in positie en gevoel van eigenwaarde dichter naar de leiding opschuift. Anderzijds is, door de sterkere positie, die „arbeid” zich o.a. door zijn organisaties heeft veroverd; zich bij voldoende productiviteit der industrie weerspiegeland in betere arbeidsvoorwaarden en meer rechtszekerheid, de beweegreden tot arbeidsbereidheid niet meer zo overwegend in de prikkel der geldelijke beloning en de vrees voor ontslag te zoeken. Er wordt, vooral bij de beter gequalificeerde vaklieden de noodzaak gevoeld tot andere prikkels voor de arbeidsbereidheid en opwekking der arbeidsvreugde. Dit is een voorwaarde voor de bloei, ja zelfs voor het voortbestaan van de onderneming.

Bij de graad van ontwikkeling en machtsvorming, die de werkers in de hoogontwikkelde industrie zich veroveren, wordt aan de zijde der leiding het gevaar onderkend en vaak ervaren, dat „arbeid”, indien hij domweg van zijn gewonnen macht gebruik maakt, de productiviteit en daarmee het bestaan en de continuïteit der ondernemingen kan gaan bedreigen. Om al deze redenen ontstaat er onder ondernemingsleiders een erkenning van de noodzaak om „arbeid” in het vertrouwen te nemen en hem uit te nodigen tot samenwerking.

Ziehier dan het begin van de „vierde fase”; niet omdat de leiding dat zo bijzonder graag wil, maar omdat dat dat voor bestaan en continuïteit der onderneming in de gegeven situatie noodzakelijk acht. (De abstracte motiveering van ethische aard wordt in zulke gevallen veelal door anderen er bij gefantaseerd).

De verhouding, die zich aldus in Amerika gaat aftekenen tussen de leiding der volgroeide onderneming en die der volgroeide arbeidersorganisatie wordt uit blz. 56 van het rapport van de T.U.C. wel duidelijk:

„De instelling door de vakorganisatie van lichamen voor het bestuderen van vraagstukken van productie en beheer en het in dienst nemen daartoe van economen en andere specialisten. de aard van het werk van die lieden en de mate waarmede vakverenigingen zijn georganiseerd op basis der onderneming (er zijn er slechts enkele, die op basis van de bedrijfstak zijn georganiseerd) kenmerken de sterke industriële rol, die de Amerikaanse vakorganisatie vervult. Het verwonderde ons daarom, dat de leiders zo weinig belang stellen in een apparaat voor gemeenschappelijk overleg over productieproblemen („joint production council”).

Dat verwonderde ons des te meer, omdat vele organisaties heel wel in staat zouden zijn om een zeer wezenlijke bijdrage tot een efficiënt beheer der fabriek te leveren door middel van zulk een apparaat.

De waarheid is, dat de meeste vakverenigingen niet verwachten en, naar we vermoeden, ook niet wensen, te worden betrokken in het bewind over de fabriek zelf. De bewindvoerders kunnen in feite doen wat ze willen binnen de termen van de aangegane overeenkomsten, al wordt wat ze doen wél door de organisatie beoordeeld; dat kan dan al dan niet tot actie leiden.

Deze houding betekent geen afzijdigheid of afbreuk aan de goede verstandhouding, ook al is ze niet die van samenwerking in de bewindvoering. Het werk der bewindvoering wordt aan de bewindvoerders overgelaten.

Niet alle organisaties zijn het met deze houding eens en sommige zijn van oordeel, dat de efficiency in „hun” industrie door meer formeel gemeenschappelijk overleg zou kunnen worden bevorderd.

Deze opvatting schijnt daár te bestaan, waar de vakorganisatie beschikt over hoogontwikkelde technische diensten en daar, waar een beheer wordt gevonden, dat weinig efficiënt en weinig progressief is. Dat er veelal geen georganiseerd gemeenschappelijk overleg bestaat wil niet zeggen, dat de verhouding van vakvereniging tot leiding noodzakelijk „afstandelijk” zou zijn. Integendeel, we kregen de indruk, dat die verhouding in het algemeen beter is dan in menige Britse fabriek.

Waar een fabriek „georganiseerd” is, en de vertegenwoordiging van de vakvereniging behoorlijk geregeld, schijnt de bedrijfsleiding te denken: „Ze zijn er nu eenmaal. laten we er dan ook maar het beste van maken”. Waar de organisatie zwak is en er geen rechten op onderhandelen zijn vastgelegd, krijgt de vakbeweging weinig kans”.

Blijkens het hier geciteerde gaat men daar veelal uit van het standpunt, dat aan de bewindvoerders moet gelaten worden wat der bewindvoering is, zoals dat ook in de reeds aangehaalde omschrijving der „vierde fase” door Meadows te lezen staat, ténzij de bewindvoering klaarblijkelijk niet is opgewassen tegen haar taak om de onderneming tot stijgende productiviteit te voeren. En dat een efficiënte bewindvoering gesteund wordt in haar streven tot opvoering der productiviteit. (Elders in het rapport wordt gezegd, dat moderne vakverenigingen, liever dan achterblijvende ondernemingen door het stellen van hoge looneisen in de put te werken, deze wel eens bijstaan in het bereiken van een hogere productiviteit, waardoor ze wel in staat zijn de elders geldende, hogere lonen te betalen). Daarbij blijkt, dat de verhouding tussen vakbond en bedrijfsleiding zeker niet minder goed is dan die in Engeland. En de houding der leiding wordt, zo nuchter als het maar kan, gekenschetst als een, die in letterlijke zin van de nood één deugd wil maken; wat inderdaad voor een realist de enige constructieve houding is. En bedrijfsmensen behoren realistisch te zijn.

De vierde fase wordt aldus uit de drang der feiten uit de „nood” geboren; daar vindt ze haar basis in. En dat is een bijzonder sterke basis, ja, het is de basis, waarop elke werkelijk nieuwe ontwikkeling, die toekomst biedt, altijd gegrondvest is geweest, het moet materieel of geestelijke nood zijn. Het is een heel wat betrouwbaarder basis dan die, welke wordt geleverd door „plannen”, welke veelal uitgaan van goedwillende lieden, die ten opzichte van de realiteit der materie, waar het plan over gaat, veelal dilettanten moeten worden genoemd. Wensdromen zijn altijd een wankel fundament geweest als het op wezenlijk opbouwen aankomt.

De mensen, die aldus de „vierde fase” inleiden, denken daarbij waarschijnlijk niet aan in de toekomst reikende perspectieven en evenmin aan het „algemeen belang”. Ze denken aan de dingen waar ze verstand van hebben, die ze kunnen overzien en waar ze verantwoordelijkheid voor op zich kunnen nemen. En ze zijn, als goede ondernemers en als goede leiders van de werkers tot het inzicht

gekomen, dat hun beider verantwoordelijkheid met zich brengt opvoering der productiviteit en efficiency der onderneming enerzijds en zorg voor het verkrijgen van een redelijk aandeel in de daardoor ontstane winstverhoging anderzijds voor allen, die bij die productiviteit betrokken zijn.

In het rapport wordt voorts gewezen op het inzicht bij de Amerikaanse vakbondleiding, dat de verhoogde productiviteit in de eerste plaats dienstbaar dient te worden gemaakt aan prijsverlaging van het product, waardoor het debiet stijgt en er redelijke kans is, dat (althans in een „expanderende economie”) de door rationalisatie overtollig geworden arbeid in eigen onderneming of elders weer wordt opgenomen. Zo is dan de vierde fase ingeleid op de grondslag van de toestand zoals ze zich in de realiteit ontwikkelt uit de verdere doorvoering der rationeel opgebouwde technisering met al haar gevolgen.

Het is één der wijzen, waarop een vrije maatschappij reageert op de „uitdaging” om zich staande te houden tegenover de gebonden maatschappij. Want het is in de wereld, naar Marx al opmerkte, zó, dat die groep de macht heeft, die het meest productief is. De gebonden maatschappij nu beschikt ook over dezelfde materiële productiemiddelen als het Westen; ze beschikt ook over de natuurwetenschap, basis van alle moderne productie. De grote vraag in de strijd om de macht zal worden, of het óók mogelijk is om mét die middelen in een sfeer van autoritair bevelen dezelfde bereidheid tot medewerken aan de productie bij alle deelnemers te wekken, die men in het Westen vroeger heeft gevonden en thans door de vierde fase in de huidige situatie hoopt te behouden. Want die bereidheid is een onmisbare voorwaarde voor het gestelde doel.

De vraag, welke de kans is, dat ook in ons eigen land de mentaliteit bestaat of verwacht mag worden, die in Amerika tot het ontstaan en de kans op uitbreiding van de „vierde fase” heeft geleid, is van uitnemend belang. Het zou te ver voeren daar thans op in te gaan. Maar het is, voor „leiding” en voor „arbeid” een punt van ernstige overdenking. Een punt, dat zij niet aan de Overheid mogen overlaten omdat het tussenschuiven van een derde instantie naar de beide groepen, die dagelijks met de hier behandelde problemen worden geconfronteerd en er dus in leven, eerder verwijderend dan samenbrengend zou werken. Wat aan de bereidheid voor het aanvaarden der „vierde fase” geen goed zou doen.

Delft.

S. H. STOFFEL.

Kapitaalschaarste in Nederland ook in de toekomst? Kanttekeningen bij een belangwekkend prae-advies

Voor de Vereniging voor de Staathuishoudkunde bracht Prof. Witteveen onlangs een prae-advies uit, dat bijzonder belangwekkend genoemd mag worden om zijn voortreffelijke theoretische kwaliteiten. Hij heeft hierin het vraagstuk van de kapitaalschaarste in Nederland in theoretisch opzicht van zoveel kanten belicht, dat hierover nauwelijks meer iets te zeggen schijnt. Het is dan ook na enige aarzeling, dat ik terzake nog enkele aantekeningen in dit tijdschrift durf te publiceren. Het lijkt mij evenwel van belang ter voorkoming van een al te groot pessimisme ten aanzien van de toekomstmogelijkheden van de Nederlandse volkshuishouding de argumenten van Witteveen te voorzien met een iets ander accent. Ik ben mij er van bewust,

dat Witteveen in zijn rijk geschakeerd betoog nauwelijks iets vergeten heeft; de kwantitatieve betekenis van zijn verschillende argumenten lijkt mij evenwel niet steeds gelukkig naar voren gebracht, waardoor zijn eindconclusie meer pessimistisch klinkt dan m.i. verantwoord is.

Witteveens onderzoek leidt tot de conclusie: „dat na de laatste wereldoorlog in ons land een duidelijke kapitaalschaarste is ontstaan, welke zonder bijzondere maatregelen en zonder aanpassing van de graad van kapitaalintensiteit van het productieproces ook bij het gunstigst denkbare conjunctuurverloop in de eerstkomende 10 tot 20 jaren niet meer zou worden opgeheven”¹⁾.

¹⁾ T.a.p. blz. 160.

Voorts: „dat de huidige stand van de relatieve prijzen der productiefactoren arbeid en kapitaal nauwelijks enige aanleiding kan geven tot de noodzakelijke aanpassing van de kapitaalintensiteit in het productieproces”²⁾. En tenslotte: „dat een globaal genomen, dezelfde omvang behoudende kapitaalschaarste³⁾ in zich naar alle waarschijnlijkheid in de komende jaren in toenemende mate zal gaan openbaren in een ernstige vorm, welke tot structurele werkloosheid zou dreigen te leiden”⁴⁾.

Bij deze drie stellingen heb ik de volgende kanttekeningen geplaatst:

1. Dat er ten gevolge van de tweede wereldoorlog een ernstig gebrek aan kapitaalgoederen is ontstaan is niet voor bestrijding vatbaar. Dat deze kapitaalschaarste zonder aanpassing van de kapitaalintensiteit van het productieproces ook bij het meest gunstige conjunctuurverloop in de eerstkomende 10 à 20 jaren niet zou worden opgeheven is slechts houdbaar op basis van de zeer bijzondere kwantitatieve veronderstellingen van Witteveen over de ontwikkeling van het arbeids- en kapitaalpotentieel in Nederland. Witteveen extrapoleert zonder meer de ontwikkeling van de vooroorlogse arbeidsproductiviteit voor na de oorlog. Wanneer men echter stelt, dat thans de kapitaalintensiteit van het productieproces geringer is dan voor de oorlog dan moet men eveneens aannemen, dat thans de arbeidsproductiviteit geringer zal zijn dan voor de oorlog. In Witteveens betoog mag men slechts de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit ten gevolge van de voortschrijdende *rationalisatie* van de arbeid op basis van voorlogse hoogconjunctuurjaren extrapoleren. Het zal duidelijk zijn, dat men dan een veel geringere stijging van de trendmatige ontwikkeling der arbeidsproductiviteit zal verkrijgen dan Witteveen, doordat men nu de aanzienlijke *rationalisatie* van de arbeid in de laagconjunctuurjaren en de hoge *mechanisatie* van het productieproces in het verleden buiten beschouwing laat. Wanneer men aldus te werk gaat verkrijgt men in tegenstelling tot Witteveen ongetwijfeld wel een snijpunt van het arbeidspotentieel met het kapitaalpotentieel binnen 10 à 20 jaren, of met andere woorden geen voortdurende doch een afnemende „kapitaalschaarste” in de toekomst.

2. Dat de huidige stand van de relatieve prijzen der productiefactoren arbeid en kapitaal nauwelijks enige aanleiding kan geven tot de noodzakelijke aanpassing van de kapitaalintensiteit van het productieproces is voor bestrijding vatbaar, indien men van mening is, dat een relatief hogere rentevoet geen invloed zal hebben op het investeringsniveau. In dat geval is de stand van de relatieve prijzen der productiefactoren immers irrelevant voor de graad van mechanisatie van het productieproces. Witteveen zelf heeft kennelijk niet vergeten, dat in de moderne literatuur de betekenis van de rentestand voor het investeringsvolume niet hoog wordt aangeslagen⁵⁾; het wekt daarom enige verwondering, dat hij desondanks in zijn eindconclusie zo sterk de nadruk legt op de huidige relatief lage stand van de rentevoet als oorzaak van een gebrek aan aanpassingsmogelijkheden.

Maar ook indien dit wel zo zou zijn — hetgeen ik betwijfel — dan nog mag men m.i. niet concluderen, dat ook in de toekomst bij een handhaving van de huidige reële loon- en rentevoet geen aanpassingsmogelijkheden zouden bestaan. Het verleden heeft ons immers geleerd, dat zonder ingrijpen de reële loonvoet sneller stijgt dan de rentevoet, o.a. omdat nu eenmaal bij een zekere technische ontwikkeling de kapitaalgoederenvoorraad sneller toeneemt dan de beschikbare beroepsbevolking. Wanneer

men nu de reële loonvoet en de rentevoet op het huidige niveau stabiliseert, zoals in de bedoeling ligt, dan verkrijgt men daarmee automatisch op den duur de door Witteveen gewenste ontwikkeling van de relatieve prijzen der productiefactoren. Indien en voor zover men de reële loon- en rentevoet stabiliseert kan men dus in de toekomst wel een aanpassing van de graad van kapitaalintensiteit van het productieproces verwachten.

3. Dat een *toenemende* kapitaalschaarste tot een prijsstijging en bij handhaving van de reële loonvoet tot een inflatie of bij gelijktijdige handhaving van het monetaire evenwicht tot een structurele werkloosheid moet leiden⁶⁾ is duidelijk, wanneer de technische productiecoëfficiënten constant blijven. Dat een *dezelfde omvang behoudende* kapitaalschaarste zich in de komende jaren in toenemende mate zal gaan openbaren in een vorm, welke tot een structurele werkloosheid zou leiden, is slechts denkbaar, zoals Witteveen betoogt, indien door een daling van de winstvoet de economisch verouderde kapitaaluitrusting niet meer rendabel zal blijken te zijn of indien de reeds afgeschreven machines fysiek niet meer mee kunnen draaien.

De kwestie van een versterkte economische slijtage ten gevolge van een dalende conjunctuur kunnen we hier gevoegelijk buiten beschouwing laten, omdat van een zodanige situatie ook door Witteveen in zijn eindconclusie wordt geabstraheerd.

Een versterkte fysieke slijtage van onze verouderde kapitaalgoederenvoorraad behoeft echter m.i. geenszins tot een belangrijke prijsstijging te leiden, omdat bij een wegvallen der oudere machines gelijktijdig de onderhoudskosten worden verlaagd.

Tenslotte — en ook dit heeft Witteveen reeds gezien⁷⁾, evenwel ongelukkigerwijze niet in zijn eindconclusie verwerkt — blijven de technische productiecoëfficiënten niet constant. Het eventuele (geringe) prijsstijgende effect van een versterkte fysieke slijtage kan hierdoor gemakkelijk gecompenseerd worden door de prijsverlagende werking van de technische vooruitgang. Bij een voortgaande technische ontwikkeling behoeft men dus zeker niet bij voorbaat te vrezen, dat het huidige reële loonniveau ook in de toekomst te hoog zal zijn om de volledige werkgelegenheid te kunnen handhaven.

Ik hoop hiermede duidelijk te hebben gemaakt, dat Witteveen, hoewel hij in de loop van zijn betoog praktisch aan alles heeft gedacht, in zijn slotconclusie de nadruk toch te veel heeft gelegd op de pessimistische toekomstlijnen van onze volkshuishouding.

Tot slot moet mij nog een opmerking van het hart. Men spreekt tegenwoordig allerwege over een transformatie van risicomidend kapitaal in risicodragend kapitaal. Het is duidelijk, dat er momenteel een tekort aan risicodragend kapitaal bestaat in micro-economische zin. Volgens Witteveen kan een dergelijk tekort in geval van een fundamentele kapitaalschaarste niet anders dan een gunstige invloed hebben op de aanpassingsmogelijkheden van de kapitaalintensiteit van het productieproces. In macro-economische zin kan men echter slechts van een gebrek aan risicodragend kapitaal spreken, indien en voor zover er een overschot aan risicomidend kapitaal zou bestaan. Dit is echter onder de huidige omstandigheden, waarin de woningbouw en de dekking van de kapitaal-diensten zowel van het Rijk als van de lagere publiekrechtelijke lichamen zoveel honderden miljoenen risicomidend kapitaal vereisen, zeker niet het geval. Het doorgeven van al te veel kapitaal van de institutionele beleggers aan de risicodragende sector kan daarom slechts inflatoir werken en lost het probleem van de huidige (tijdelijke) fundamentele kapitaalschaarste geenszins op.

²⁾s-Gravenhage.

Dr D. B. J. SCHOUTEN.

¹⁾ T.a.p. blz. 165-166.

²⁾ Wanneer het totale „arbeidspotentieel” (= totale hoeveelheid arbeid vermenigvuldigd met de gemiddelde productiviteit van deze productiefactor) sterker aangroeit dan het totale kapitaalpotentieel zal de kapitaalschaarste toenemen. T.a.p. blz. 112.

³⁾ T.a.p. blz. 163.

⁴⁾ T.a.p. blz. 173.

⁵⁾ T.a.p. blz. 122-123.

⁷⁾ T.a.p. hoofdstuk I, paragraaf 6 van blz. 131 af.

BOEKBESPREKINGEN

Dr Jacob Viner: *The Customs Union Issue*, London, Stevens and Sons Ltd for the Carnegie Endowment for International Peace, 1950. (139 blz. alsmede bijlagen, index en bibliografie).

Wanneer een vermaard econoom als Prof. Viner aan het actuele vraagstuk van de vorming van een douane-unie een studie wijdt, mag dit zonder meer belangwekkend worden genoemd. De hierop betrekking hebbende theoretisch-economische studies zijn nog steeds beperkt; de practici, die met de vorming van douane-unies te maken hebben, zullen dergelijke studies graag ter hand nemen in de hoop hun activiteit aan de resultaten der economische wetenschap te kunnen toetsen en hiervan lering te trekken. Degenen, die zich in het bijzonder met de vorming van de Benelux-unie bezig houden, zullen het boek van Prof. Viner dan ook gaarne ter hand nemen. Een teleurstelling zal hun evenwel niet bespaard blijven. Spoedig zullen zij namelijk merken, dat Prof. Viner zich tot de douane-unie in de tarieftchnische zin des woords beperkt en zich onthoudt van de bespreking van het meer actuele probleem van de vorming ener economische unie. Met genoegen zullen zij vaststellen, dat de Benelux-landen de vele voetangels en klemmen, die volgens Prof. Viner de instelling van een gemeenschappelijk tarief van invoerrechten en de opheffing van dit tarief in het onderlinge verkeer der partnerlanden bedreigen, hebben overleefd. Hetgeen Prof. Viner in abstracto een groot vraagpunt acht — bijv. de politieke consequenties van tariefpolitieke samensmelting — blijkt in Beneluxverband geen problemen te scheppen. Wanneer bedoelde practici evenwel bij Prof. Viner hulp hopen te vinden voor de werkelijke Benelux-problemen zullen zij tevergeefs zoeken. Na kennis te hebben genomen van de opmerking, dat het huidige economische bestel gecompliceerder is dan het 19e eeuwse, moeten zij zich op blz. 136 tevreden stellen met de constatering, dat „Two neighboring countries contemplating complete customs union today must therefore contemplate also the necessity of harmonising their general patterns of economic controls, which would involve a much more complete degree of economic unification than would a representative nineteenth-century customs union”. Een maar al te bekende waarheid!

Prof. Viner's boek is geen receptenboek voor het vormen van moderne economische unies. Niet alleen, dat de titel hierop reeds wijst — daar is immers sprake van „customs union” en niet van „economic union” — ook in zijn inleiding stelt Prof. Viner duidelijk, dat hij geen poging doet de geschiedenis te schrijven van „the customs union-movement in general or of any particular customs union”¹⁾. Het feit, dat Prof. Viner's studie evenwel deel uitmaakt van een serie publicaties, die onder auspiciën van het Carnegie Endowment ten doel heeft behulpzaam te zijn bij de oplossing van na-oorlogse problemen (blz. V) en hij zelf opmerkt, dat „the writer has attempted in the present study to throw some light on the possibilities and the limitations of customs unions as a method of regulating international commercial relations” (blz. 3) noopt ons op genoemde lacune te wijzen. Niet uit zucht naar critiek, maar uit de dringend gevoelde behoefte om het nog zo beperkte wetenschappelijke onderzoek naar de vraagstukken verbonden aan de vorming ener economische unie onder het huidige economische bestel in het bijzonder met een studie van een zo vooraanstaand econoom als Prof. Viner te zien aangevuld.

Niettemin bevelen wij „The customs union issue” aan ieder, die zich voor douane-unies interesseert, gaarne ter lezing aan. Op heldere en beknopte wijze behandelt Prof. Viner de kernproblemen, die de vorming van een douane-unie in hogergeschetste zin met zich brengt. Als belangrijkste rechtvaardiging voor de vorming van een dergelijke unie acht de schrijver het feit, dat deze vorm van samenwerking een erkende uitzondering is op de toepassing van de meestbegunstigingsclausule. Aangezien deze clausule in de practijk — in tegenstelling tot de hiermede beoogde doelstelling — het internationale economische verkeer somtijds eerder remt dan stimuleert, kan de vorming van een douane-unie onder bepaalde omstandigheden een verruimend effect hebben. Dit is evenwel niet steeds het geval, hetgeen volgens Prof. Viner o.a. blijkt uit het feit, dat voor de vorming van douane-unies in het verleden zowel vrijhandelaren als protectionisten termen aanvèzig achtten. Of een douane-unie een dergelijk verruimend effect heeft hangt in de practijk in zulk een mate van tal van in de betrokken landen bestaande omstandigheden af, dat Prof. Viner op blz. 135 tot de belangrijke conclusie komt, dat „for the long run problem of raising the level of economic well-being for the peoples of the world in general, customs union is only a partial, uncertain, and otherwise imperfect means of doing what world-wide non-discriminatory reduction of trade barriers can do more fully, more certainly, and more equitably, and it will be a sad outcome of confused thinking on our part if we in effect abandon our pursuit of the greater economic goal because of our fresh, and romantic, infatuation with the lesser goal”. Tot deze conclusie komt Prof. Viner niet alleen op grond van de bestudering van de talrijke ter vorming van een gemeenschappelijk en ter opheffing van het onderlinge tarief van invoerrechten op te lossen problemen, doch ook uit hoofde van een diepgaand onderzoek van de in het Handvest van Havana aan de vorming van douane-unies gewijde paragrafen. Onder handhaving van het beginsel van de meestbegunstigingsclausule veroorlooft het Handvest hierop zoveel uitzonderingen voor onvolgroeide vormen van douane-unies, dat het beginsel der meestbegunstiging, volgens Prof. Viner, in feite plaats heeft gemaakt voor dit der preferentie.

Bij de bespreking van de politieke aspecten van een douane-unie neemt Prof. Viner stelling tegen de vaak verkondigde gedachte, dat een douane-unie tot politieke unificatie van de betrokken landen leidt. De „Deutsche Zollverein” moge — overigens weinig rechtlijnig en moeilijk — tot de Duitse eenheidsstaat hebben geleid, de ontwikkeling van de overige uit de geschiedenis bekende douane-unies rechtvaardigen Prof. Viner's oordeel. Aangezien de schrijver zich ook bij de bespreking van dit vraagstuk de hogergenoemde beperkingen oplegt — hij behandelt de samenwerking en samenvoeging van de verschillende douane-administraties als het belangrijkste politieke aspect — geeft hij ook op dit punt geen richtsnoer voor de terzake thans bestaande problematiek, die voor de Beneluxlanden in verband met het binnen afzienbare tijd door de drie Regeringen te bespreken Unieverdrag wel zeer actueel is.

Prof. Viner hecht alleen betekenis aan douane-unies „between sizable countries which practice substantial protection of substantially similar industries” (blz. 135). Slechts voor zover dergelijke unies tussen kleine landen voorlopers zijn voor de vorming van grotere economische eenheden acht hij deze gerechtvaardigd. In hoeverre Benelux zulk een voorloper is valt nog moeilijk te beoordelen. Wij achten het van betekenis, dat Nederland, België en Luxemburg de meeste van de door Prof. Viner behandelde tarieftchnische moeilijkheden hebben overwonnen en zelfs een belangrijke stap hebben gezet op de weg naar opheffing van andere dan tarifaire belemme-

¹⁾ Het is jammer, dat Prof. Viner, ondanks de uitvoerige literatuurlijst, die aan zijn boek is toegevoegd, beide malen, dat hij Benelux explicite noemt, de betekenis van eventueel bestaande inter Benelux-kartelafspraken bepaald overschat (blz. 74 en blz. 129).

ringen in het onderlinge economische verkeer. De toekomst zal uitmaken of de Beneluxpraktijk voor Prof. Viner aanleiding zal zijn om over het vraagstuk van de economische unie even somber te zijn als hij blijkbaar op grond van andere voorbeelden met betrekking tot dit van de douane-unies meent te moeten zijn.

's-Gravenhage.

M. WEISGLAS.

Vestigingstendenzen van de Nederlandse Nijverheid, op grond van de beroepstelling van 1930, Deel I, door Dr J. Winsemius. Uitgave Rijksdienst voor het Nationale Plan, nr. 2. Staatsdrukkerij en Uitgeversbedrijf 1949.

Het is een merkwaardig verschijnsel, dat verschillende malen aan de economische wetenschap nieuwe impulsen gegeven werden door de toepassing van beginselen ener andere vakwetenschap. Natuurlijk kan overdrijving schaden, de parallel met een ander veld van onderzoek kan te ver gedreven worden, en ook hiervan biedt de economische wetenschap voorbeelden. Niet ontkend kan echter worden, dat Quesnay een wezenlijke bijdrage leverde tot de economie, toen hij, naar analogie van de bloedsomloop in het menselijk lichaam, het begrip „kringloop” in de economische wetenschap introduceerde, een begrip, dat eigenlijk de grondslag legde voor de klassieke economie en ook met name in de moderne geldtheorie nog zeer vruchtbaar blijkt te zijn. Marshall's „organische” beschouwingswijze was een gevolg van zijn vroegere werkzaamheid op het gebied van de biologie, terwijl ook zijn werkzaamheid als mathematicus voor de economie haar vruchten afgeworpen heeft. Wijzen wij nog op de verdienste van Pareto, die het eenzijdige veroorzakingsbegrip uit de klassieke natuurkunde verving door het — aan de hogere wiskunde ontleende — functiebegrip, dat een meer realistische benaderingswijze vormde van de wederkerige afhankelijkheid der verschillende economische verschijnselen.

In de laatste tijd is het vooral de wiskunde geweest, die belangrijke bijdragen leverde voor de ontwikkeling van de economische wetenschap. Vooral daarom is het verrassend te zien, hoe een aan de biologie ontleende gedachtengang een zeer eerbiedwaardig onderdeel der economie een meer reële ondergrond kan geven. Wij denken in dit verband aan de wet van Beyerinck, aangevuld door Baas Becking: „Alles is overal — maar het milieu selecteert”. Deze wet — geformuleerd voor het plantendek — vormt een zeer welkome aanvulling voor de „Standortslehre”, de leer van de vestigingsplaats. De ondernemer, die gewapend met passer en lineaal zijn vestigingsplaats bepaalt, moge in de studeerkamer geen slecht figuur slaan, in het werkelijke bedrijfsleven is hij zeldzaam.

Meer aannemelijk is het beeld, dat Dr Winsemius geeft. In de „struggle for life” met de „survival of the fittest” — een biologische wet door Darwin geformuleerd naar analogie van de economische concurrentie — en door Marshall weer in de economie geïntroduceerd — leidt de „natuurlijke selectie” er toe, dat slechts die bedrijven zich handhaven, die het best aan de eigenschappen van het milieu zijn aangepast. Activiteit en bekwaamheid van de ondernemer worden zodoende niet als doorslaggevende factoren op zij gezet, maar zij worden geplaatst binnen het kader van de concurrentie, waarin slechts hij, die alle mogelijkheden, ook met betrekking tot de plaats van vestiging, uitbuit, vooruitkomt.

Het bedrijfsleven, zoals dit zich in een bepaald land en in een bepaalde plaats heeft ontwikkeld, kan zo gezien worden als het resultaat van een voortdurend selectieproces, waarbij onder de selecterende factoren de vestigingsplaats zeer belangrijk is. Van dit standpunt uit heeft Dr Winsemius in het eerste deel van zijn werk „Vesti-

gingstendenzen van de Nederlandse Nijverheid”, het gehele Nederlandse bedrijfsleven beschouwd. In het — reeds eerder gepubliceerde — tweede deel zijn de resultaten van deze studie opgenomen, voor zover zij de statistische grondslagen der studie betroffen. Het eerste deel, dat in 1949 verscheen, geeft een algemeen overzicht van de grondslagen dezer zeer belangrijke studie.

Bij de indeling der industrie naar vestigingstendities gaat Dr Winsemius uit van de indeling in stuwende en verzorgende bedrijven. Hij volgt verder de indeling van Adolf Weber (Industrielle Standortslehre), die hij nader uitwerkt, en met behulp van concentratie-indices kwantificeert, waardoor een zeer goed hanteerbaar beeld wordt verkregen. Het is nu echter nog mogelijk, dat de gevonden spreiding van bepaalde takken van nijverheid over het gehele land aan oorzaken van toevallige aard te wijten is. Het ware wenselijk alsnog langs statistische weg na te gaan in hoeverre dit het geval is. Het materiaal hiertoe is aanwezig en een uitbreiding in deze zin zou ongetwijfeld nog kunnen bijdragen tot een verdieping van de kennis van de mate van gebondenheid aan de in dit boek genoemde systematische vestigingsinvloeden.

Het is jammer, dat de resultaten van de beroepstelling 1947 nog niet verwerkt konden worden in deze studie. Aan de andere kant bestaat aan werken als het onderhavige thans in verband met het algemene streven naar industrialisatie zo'n grote behoefte, dat het zeer begrijpelijk is, dat men niet gewacht heeft met de publicatie totdat men de algehele bewerking van het in 1947 verkregen materiaal beëindigd had. Een eventuele aanvulling van deze studie met gebruikmaking van de door de beroepstelling 1947 verkregen gegevens zien wij evenwel met zeer veel belangstelling tegemoet.

Rotterdam.

Drs W. ALBEDA.

INTERNATIONALE NOTITIES

Expansie van de Amerikaanse staalindustrie

De Amerikaanse staalindustrie doet haar best om de „Council of Economic Advisers” tevreden te stellen, zegt „The Economist” van 20 Januari jl. In hun jaaroverzicht hebben de „Advisers” toegegeven, dat er reeds plannen zijn ontworpen om de capaciteit binnen drie à vier jaren op te voeren tot 120 mln ton per jaar. Deze capaciteit wordt door de „Council” met het oog op het defensieprogramma nodig geacht, indien men wil voorkomen, dat staaltekorten 's lands economische expansie tot staan brengen, of een langdurige controle op het civiele verbruik noodzakelijk maken.

De staalindustrie heeft de laatste tijd haar eigen verwachtingen overtroffen, vervolgt genoemd blad; aan het begin van dit jaar was de totale capaciteit opgevoerd tot ca 104 mln ton, dat is 1 mln ton meer dan men had verwacht. Gedurende 1950 is de capaciteit verhoogd met 4,8 mln ton en sedert 1940 met 22,6 mln ton. Na het uitbreken van de oorlog in Korea verdubbelde de industrie haar expansieplannen voor 1951 en 1952 en aan het einde van laatstgenoemd jaar zal de totale capaciteit naar men verwacht 115 mln ton bereiken.

Een groot deel dezer expansie vindt plaats in de vorm van uitbreiding der bestaande bedrijven, maar bovendien worden nieuwe fabrieken gebouwd bij de Noordatlantische kust. De staalproducenten trekken in de eerste plaats naar de kust om dicht bij het ijzererts te zijn, teneinde tegen de tijd, dat nieuwe mijnen in Labrador, Venezuela en elders — die de uitgeputte mijnen van Minnesota moeten vervangen — volledig zijn ontwikkeld, klaar te zijn voor de ontvangst dezer grondstof tegen goedkope transport-

kosten. Een andere reden voor het bouwen van staalfabrieken aan de kust is, dat, volgens een beslissing van de „Supreme Court”, de staalverbruikers de volledige vracht van de fabriek af moeten betalen. Staalfabrieken, die zich in het industriële centrum aan de kust bevinden, hebben dus een voordeel opzichte van hun concurrenten, die in Pittsburg of verder westelijk gelegen centra blijven.

De U.S. Steel Corporation bouwt een bedrijf met een jaarcapaciteit van 1,8 mln ton aan de Delaware River, de National Steel Corporation een nieuwe fabriek aan dezelfde rivier, terwijl de Bethlehem Steel Corporation reeds over een bedrijf beschikt in de buurt van Baltimore. Bovendien schijnt in het kader van het defensieprogramma een staalfabriek te zullen worden gebouwd in New England, waarop dit gebied reeds lang zijn hoop heeft gevestigd.

Het feit, dat de Regering de expansie der staalindustrie aanmoedigt, is, aldus genoeg een blad, opgevat als een aanduiding, dat dit jaar geen oorlog wordt verwacht. Indien dit nl. wél het geval zou zijn, dan zou het staal, dat nu voor de bouw van nieuwe fabrieken wordt gebruikt, beter kunnen worden aangewend voor geweren en tanks.

sloot met een overschot van frs 58,9 mrd in 1950, tegen frs 37,3 mrd in het jaar tevoren, een overschot, dat evenwel niet voldoende was om het tekort t.o.v. de rest van het sterlinggebied te dekken. Tenslotte zij vermeld, dat de Franse afgelopen met Italië, België en Zuid-Amerika gedurende het afdelen jaar aanzienlijk minder waren dan in 1949.

Het hierboven weergegeven herstel van de Franse handelsbalans is voor een groot deel toe te schrijven aan een toeneming naar waarde van de grondstoffenuitvoer. In totaal werden aan het buitenland — excl. de overzeese gebiedsdelen — grondstoffen uitgevoerd ter waarde van frs 252,4 mrd, tegen frs 158,6 mrd in 1949. Men dient zich voor ogen te houden, zegt „l'Economie”, dat in deze grondstoffenuitvoer gevaar kan schuilen, hetzij omdat daardoor de uitvoermogelijkheden voor de Franse eindgrondstoffen minder worden, hetzij omdat grondstoffen voor de binnenlandse markt ter beschikking komen te staan. Het is trouwens mogelijk, dat de uitvoering van het bewapeningsprogramma een zekere beperking van deze uitvoer noodzakelijk maakt.

De Franse handelsbalans in 1950

De Franse handelsbalans was in 1950 voor het eerst sedert vele jaren vrijwel in evenwicht; het totale deficit beliep slechts frs 90 mln, tegen frs 124,4 mrd in het jaar tevoren. Wanneer men evenwel de handel met de overzeese gebiedsdelen buiten beschouwing laat, blijkt het tekort frs 106,7 mrd te bedragen. Niettemin is, zoals uit onderstaand staatje, dat is ontleend aan „l'Economie” van 18 Januari jl., blijkt, ook hier sprake van een aanzienlijke verbetering, aangezien het tekort uit de handel met het eigenlijke buitenland in 1949 niet minder dan frs 228,4 mrd bedroeg. Het percentage van de invoer, dat door uitvoer werd gedekt, bedroeg hier dit jaar 86, tegen 65 in 1949.

Na de overzeese gebiedsdelen waren de Verenigde Staten, evenals in voorgaande jaren, Frankrijks belangrijkste leverancier, een omstandigheid, waaraan uiteraard, zegt de „Neue Zürcher Zeitung” van 26 dezer, de Marshall-hulp niet vreemd is. De Franse import uit Amerika is evenwel overeenkomstig de vermindering der Marshall-leveranties van frs 161,7 mrd in 1949 gedaald tot frs 132,1 mrd in het afgelopen jaar. De uitvoer naar de Verenigde Staten is zeer sterk, nl. van frs 15,7 mrd in 1949 tot frs 43,6 mrd in 1950, gestegen. Duitsland is er, hoewel de invoer van Frankrijk uit dit land vrijwel niet is toegenomen, in geslaagd zijn plaats na de Verenigde Staten te behouden. Doordat de Franse uitvoer naar Duitsland meer dan tweemaal zo hoog was als in het voorgaande jaar, is de partiële handelsbalans, die in 1949 Frankrijk een deficit opleverde van frs 29,2 mrd, omgeslagen in een overschot van frs 14,1 mrd.

De partiële handelsbalans met Engeland — na de overzeese gebiedsdelen Frankrijks grootste afnemer —

Canada en de Verenigde Staten

Er zijn Canadezen, die menen, dat in de toekomst het leiderschap in Noord-Amerika, dat nu in handen is van de Verenigde Staten, aan hun land zal toevallen. Zij zullen, zo zegt „The Statist” van 20 dezer, met genoegen en voldoening de ontwikkeling van de economische betrekkingen tussen Canada en de Verenigde Staten gedurende het afgelopen jaar hebben gevolgd. Hoewel nl. de dispariteit tussen deze twee landen nog groot is, heeft het jaar 1950 Canada aanzienlijk dichterbij gelijkheid gebracht. Men mag aannemen, dat deze ontwikkeling der betrekkingen zich in 1951 zal voortzetten, immers, een bewapenend Amerika zal Canada's grondstoffen meer dan ooit nodig hebben. Het is, aldus genoemd blad, langvermeijdelijk, dat de economische macht van Canada ongemerkt zal toenemen, terwijl die van de Verenigde Staten in Noord-Amerika geleidelijk aan zal verminderen.

De eerste weg, die in deze richting leidt, is de uitbreiding van de Canadese grondstoffenbronnen, terwijl die van de Verenigde Staten een samentrekking tot stabilisatie of zelfs tot inkrimping vertonen. Zo zijn de geschatte oliereserves van Canada sedert November 1947 meer dan vijftienvoudigd en experts zijn van mening, dat Canada binnen twee jaren in de eigen petroleumbehoefte zal kunnen voorzien. Rijke ijzerertslagen zijn tot exploitatie gebracht en bij tal van waarnemers bestaat de indruk, dat de vele ontdekkingen in het recente verleden slechts de voorlopers zijn van verschillende andere ontdekkingen.

Een tweede, veel langere weg, waarlangs tot nu toe weinig vorderingen zijn gemaakt, is die van de geleidelijke vorming van binnenlands kapitaal. Lange tijd is Canada voor de ontwikkeling der nationale hulpbronnen afhankelijk geweest van het buitenland. Tot 1914 plaveide Engeland de weg voor de ontwikkeling der Canadese primaire

Frankrijks buitenlandse handel.

	Waarde in miljarden frs						Gewicht in duizenden tonnen			
	Invoer		Uitvoer		Saldo		Invoer		Uitvoer	
	1949	1950	1949	1950	1949	1950	1949	1950	1949	1950
Buitenland	685,6	792,5	457,2	685,7	— 228,4	— 106,8	40.718	33.615	22.148	28.781
Overzeese gebiedsdelen	240,7	280,2	326,7	386,9	+ 86,0	+ 106,7	5.313	5.475	4.429	5.521
Totaal	926,3	1.072,7	783,9	1.072,6	— 142,4	— 0,1	46.031	39.090	26.577	34.302

industrieën en het verkeerswezen, daarna — tussen de beide wereldoorlogen — was het de investeerder uit de Verenigde Staten, die de oprichting van allerlei grote industrieën mogelijk maakte. Nog steeds is er sprake van een grote stroom van kapitaal uit de Verenigde Staten, doch daarnaast heeft Canada sedert 1945 ieder jaar ongeveer $\frac{1}{5}$ van het nationale product voor kapitaalsinvestering aangewend. Volgens gegevens van de Canadese Minister van Financiën zijn de totale investeringen momenteel in geld uitgedrukt viermaal zo groot en in goederen uitgedrukt meer dan tweemaal zo groot als vóór de tweede wereldoorlog. Gedurende een tijdvak van tien jaren is de productie van ijzer en staal bijna verdrievoudigd en die van aluminium bijna verviervoudigd.

De vraag naar Canadese producten is in de Verenigde Staten sterk toegenomen; deze ontwikkeling zal zich, naar het zich laat aanzien, zeer waarschijnlijk voortzetten.

De Canadese uitvoer naar de Verenigde Staten beliep in 1950 naar schatting meer dan \$ 2 mrd, tegen ca \$ 1 mrd in 1947. De uitvoer van 1950 zal, naar men aanneemt, voldoende zijn om de invoer uit de Verenigde Staten te dekken. Ten dele is de vergrote vraag van de Verenigde Staten naar Canadese producten toe te schrijven aan de oorlog in Korea, maar de mate, waarin de „normale” handel tot de gunstige ontwikkeling heeft bijgedragen; heeft, aldus „The Statist”, zelfs de grootste optimist verrast. Oorlog of geen oorlog, Canada zal in de toekomst een grote hoeveelheid goederen naar de Verenigde Staten uitvoeren; de vraag is zelfs, of deze goederen in verband met de stijgende binnenlandse vraag, wel in voldoende mate beschikbaar zullen zijn.

Een maatstaf, die het vertrouwen van Canada in zijn toekomstige status in Noord-Amerika wettigt, vormt de huidige verhouding tussen de Canadese en de U.S.-dollar, waarvan de eerste zich sedert zijn vrijmaking in de richting van pariteit met de U.S.-dollar beweegt. In deze tijd is de valuta van een land het beste symbool voor zijn economische macht, zegt genoemd blad, en de toenemende kracht van de Canadese dollar kan het best worden geconstateerd aan de hand van de groei der gouden U.S.-dollarreserves. Van September 1949 tot September 1950 stegen deze reserves van \$ U.S. 985 mln tot \$ U.S. 1.789 mln en er is alle reden om aan te nemen, dat deze ontwikkeling in 1951 zal voortduren

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De ruimte op de geldmarkt bleef, ondanks het feit dat de ultimo reeds zeer nabij was, ook gedurende de verslagweek gehandhaafd. In de marktnoteringen kwam praktisch geen verandering; biedkoersen overwogen, speciaal in de korte termijnen. Zo werd 1, $\frac{2}{3}$ en $\frac{4}{5}$ maandspapier gevraagd tegen resp. 1, $\frac{13}{16}$ en $\frac{3}{8}$ pCt. De callgeldnotering was de gehele week $\frac{3}{4}$ pCt (het minimum), waarbij het aanbod overwoog.

De ruime kaspositie der banken, mede gevolg van terugvloeiing van bankbiljetten uit het verkeer, gaf deze aanleiding nogal wat schatkistpapier bij de Agent te kopen. Dit, gecombineerd met het feit, dat buitenlandse circulatiebanken f 58 mln van hun guldenstegoed in schatkistpapier belegden, versterkte het saldo van 's Rijks Kas belangrijk; het Rijk maakte hiervan gebruik om f 100 mln bij de circulatiebank ondergebracht schatkistpapier af te lossen.

Het nieuwe staatspapier, de $\frac{23}{4}$ pCt belastingcertificaten, zal hoogstwaarschijnlijk geen geldmarktmaterial gaan vormen. Dit papier vormt nl. — in tegenstelling met

schatkistpapier en spaarcertificaten — krachtens de bepalingen der credietcontrole geen dekkingsmiddel. Vervanging van vervallend schatkistpapier door belastingcertificaten door de banken — die op het ogenblik bijna alle over of bij hun limiet zijn — zou derhalve tot verplicht belenen of disconteren leiden, hetgeen $3\frac{1}{2}$ pCt resp. 3 pCt kost, zodat een dergelijke vervanging verliesgevend zou zijn.

De kapitaalmarkt.

Uit de slechts zeer matige stijging, welke het koerspeil op de aandelenmarkt blijkens onderstaande cijfers gedurende de verslagweek onderging, kan wel worden afgeleid, dat het inflatiesentiment, voorlopig althans, enigszins uitgewerkt leek. Speciale factoren, zoals de verwachting van een hoger dividend Philips en arbitrage-aanbod in Unilever, kwamen hierdoor in meerdere mate tot uitdrukking.

De obligatiemarkt staat de laatste tijd meer in het centrum der belangstelling dan gedurende jaren het geval is geweest. De koersafbrokkeling, welke voortdurend, ook gedurende de verslagweek, plaatsvindt, moet waarschijnlijk allereerst worden toegeschreven aan de verwachting bij vele beleggers, dat de goedkoopgeld-politiek ten einde loopt. Of dit verwezenlijkt zal worden zal nog moeten blijken. Tot dusverre is er vermoedelijk nl. nog weinig of geen sprake geweest van interventie om de markt te steunen. Op dit punt liggen er echter nog tal van mogelijkheden. De vraag, of het Departement van Financiën dezelfde leider zal houden, kan in dit opzicht van grote betekenis zijn.

Gedurende de verslagweek werd de emissie „on tap” aangekondigd van f 200 mln $2\frac{3}{4}$ pCt belastingcertificaten, welke stukken van 1952 af voor inkomsten-, vermogens- en vennootschapsbelasting à pari in betaling gegeven kunnen worden. Het was een gelukkige gedachte op de staatsfondsenmarkt op deze wijze eens „iets nieuws” te brengen. De modaliteiten zijn zodanig, dat reeds thans van een vrij gunstige ontvangst van deze lening kan worden gesproken.

	19 Jan. 1951	26 Jan. 1951
Aand. indexcijfers		
Algemeen	160,2	160,5
Industrie	224,7	226,0
Scheepvaart	183,7	185,6
Banken	131,2	132,9
Indon. aand.	56,0	55,3
Aandelen		
A. K. U.	174 $\frac{1}{2}$	176 $\frac{1}{2}$
Philips	244 $\frac{1}{2}$	247 $\frac{1}{2}$
Unilever	235 $\frac{1}{2}$	232 $\frac{1}{2}$
H. A. L.	194 $\frac{1}{2}$	195
Amsterdam Rubber	127	123
H. V. A.	117 $\frac{1}{2}$	116
Kon. Petroleum	321	318 $\frac{1}{2}$
Staatsobligaties		
$2\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	78 $\frac{1}{4}$	77 $\frac{9}{16}$
$3-3\frac{1}{2}$ pCt 1947	95 $\frac{7}{8}$	95 $\frac{1}{16}$
3 pCt Invest. certif.	96 $\frac{1}{8}$	96 $\frac{1}{16}$
3 pCt Dollarlening	97 $\frac{1}{16}$	96 $\frac{9}{16}$

J. C. B.

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmetaal	Vorderingen en geldswaardige papieren, luikende in buitenlandse geldsoorten	Buitenlandse betaalmiddelen	Vorderingen in guldens, voortvloeiende uit betalingsaccorden	Voorschotten in rekening courant
2 Jan. '51	1.192.902	894.967	1.167	232.975	69.412
8 Jan. '51	1.192.794	892.275	2.105	285.074	60.376
15 Jan. '51	1.192.514	936.814	2.720	271.458	65.619
22 Jan. '51	1.192.710	904.689	2.952	277.621	74.028
29 Jan. '51	1.192.881	940.084	3.763	282.816	70.741

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening courant					
		Totaal	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Saldi voortvloeiende uit betalingsaccorden	Andere saldi van niet-ingezetenen	
2 Jan. '51	2.926.225	2.242.846	86.432	1.318.117	399.944	114.037	
8 Jan. '51	2.863.911	2.285.053	171.273	1.347.624	409.616	104.037	
15 Jan. '51	2.815.914	2.368.352	191.399	1.347.624	443.601	103.122	
22 Jan. '51	2.790.507	2.236.969	185.780	1.347.624	316.263	102.672	
29 Jan. '51	2.840.568	2.226.261	132.109	1.272.624	407.793	103.066	

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt debts and Govt securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept	Gouden en zilveren munten
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1	1,3
27 Dec. '50	0,2	1.370,3	1.375	1.357,7	17,7	1,5
3 Jan. '51	0,4	1.370,3	1.375	1.333,2	42,1	1,3
10 Jan. '51	0,4	1.345,2	1.350	1.314,0	36,3	1,1

Data	Govt securities	Other securities		Deposits			
		Disc. and advances	Securities	Totaal	Public accounts	H. M. Treasury Special account	Banken
25 Dec. '46	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	—	278,9
27 Dec. '50	364,1	29,2	19,9	414,2	15,4	0,4	313,5
3 Jan. '51	344,0	27,4	24,6	421,5	24,9	0,4	308,7
10 Jan. '51	339,0	20,4	24,7	403,3	18,7	2,4	297,4

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
28 Dec. 1950	182.785	477.865	60.042	158.900	426.000
4 Jan. 1951	182.785	445.657	60.042	163.800	426.000
11 Jan. 1951	182.785	440.007	60.042	166.800	426.000
18 Jan. 1951	182.785	428.957	60.042	161.200	426.000

Data	Bankbiljetten-circulatie	Deposito's			
		Totaal	Staat	Accords de coop. economique	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	—	—	—
28 Dec. 1950	1.560.561	176.849	70	15.058	161.720
4 Jan. 1951	1.581.938	152.346	32	8.925	143.388
11 Jan. 1951	1.570.210	148.545	68	8.913	139.565
18 Jan. 1951	1.544.046	151.255	18	17.185	134.053

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars)

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
28 Dec. 1950	21.548	20.972	227	20.337
4 Jan. 1951	21.458	20.870	274	20.571
11 Jan. 1951	21.293	20.704	320	20.461

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
28 Dec. 1950	23.707	19.175	786	17.174
4 Jan. 1951	23.544	19.488	546	17.691
11 Jan. 1951	23.341	18.974	273	17.502

INLEGGINGEN EN TERUGBETALINGEN BIJ DE SPAARBANKEN

IN NEDERLAND¹⁾.

(in miljoenen guldens)

Maand	Inleggingen			Terugbetalingen			Saldo
	R.P.S.	Part.	Totaal	R.P.S.	Part.	Totaal	
Tot. '46	246,4	295,1	541,5	544,5	377,1	921,6	— 380,1
Tot. '47	253,7	307,5	561,2	316,2	285,7	601,9	+ 40,7
Tot. '48	252,7	345,8	598,5	351,3	361,1	712,4	— 113,9
Tot. '49	288,3	401,2	689,5	322,7	359,5	682,2	+ 7,3
Nov. '49	21,8	34,4	56,2	28,3	30,3	58,6	— 2,4
Dec. '49	28,7	32,6	61,3	26,5	28,7	55,2	+ 6,1
Jan. '50	29,2	48,5	80,7	25,6	33,1	58,7	+ 22,0
Febr. '50	32,6	39,6	69,2	23,0	27,8	50,7	+ 18,5
Mrt. '50	26,6	37,0	63,6	31,7	35,0	66,7	— 3,1
Apr. '50	21,9	30,5	52,0	29,8	32,0	61,8	+ 9,8
Mei '50	31,3	42,3	73,6	30,6	35,9	66,5	+ 7,1
Juni '50	22,5	34,7	57,2	33,5	37,6	71,1	— 13,9
Juli '50	22,1	31,7	53,8	40,2	40,7	80,9	— 27,1
Aug. '50	21,9	33,7	55,6	34,4	36,9	71,3	— 15,7
Sept. '50	17,6	28,6	46,2	48,3	47,4	95,7	+ 49,5
Oct. '50	19,9	30,9	50,8	34,5	37,7	72,2	— 21,4
Nov. '50	21,2	33,1	54,3	29,3 ²⁾	32,8 ²⁾	62,1 ²⁾	— 7,8 ²⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“.

²⁾ Voorlopige gegevens.

PRODUCTIE EN EXPORT VAN NATUURRUBBER¹⁾.

In. 1.000 long tons	Productie natuurrubber			Export natuurrubber		
	Indonesië	Malakka	Totaal	Indonesië	Malakka	Totaal
1938	317,2	359,5	676,7	300,9	344,1	645,0
1941	650	600	1.250	636,0	573	1.209
1942	200	155	355	150	125	275
1943	100	75	175	75	75	150
1944	50	25	75	25	25	50
1945	10	3,6	13,6	4,3	51,6	55,9
1946	175	403,7	578,7	230	366,9	596,9
1947	278,0	646,4	924,4	287,0	640,1	927,1
1948	432,3	698,2	1.130,5 ²⁾	432,0	679,0	1.111,0
1949	431,1 ²⁾	671,5	1.102,6 ²⁾	422,0	679,1	1.101,1 ²⁾
Nov. 1949	43,2	60,6	103,8 ²⁾	46,1	57,1	103,2 ²⁾
Dec. 1949	43,6	61,2	104,8 ²⁾	48,3	58,2	106,5 ²⁾
1950						
Jan. 1950	32,2	62,0 ²⁾	94,2 ²⁾	22,2	58,1 ²⁾	80,3
Febr. 1950	34,8	50,2 ²⁾	85,0 ²⁾	24,9	51,9	76,8
Maart 1950	47,8	49,7	97,5	40,7	62,2	102,9
Apr. 1950	55,3	48,2	103,5	60,0	36,9	96,9
Mei 1950	57,4	55,7	113,1	62,1	46,1	108,2
Juni 1950	66,4	56,7	123,1	65,6	32,0	97,6
Juli 1950	63,4	67,7	131,1	71,1	62,1	133,2
Aug. 1950	67,0	64,7	131,7	67,2	61,3	128,5
Sept. 1950	64,5	60,9	125,4	63,3	55,7	119,0
Oct. 1950	77,2	61,9	139,1	76,4	70,9	147,3
Nov. 1950					46,4	46,4

¹⁾ Bron: „Rubber Statistical Bulletin“; cursief gedrukte cijfers zijn schattingen.

²⁾ Gecorrigeerde gegevens.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	15 Jan. 1951	6 Jan. 1951
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank	f 191.398.607,42	f 195.363.774,61
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 2.966.426,59	„ 28.017.065,08
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 357.474.013,44	„ 321.949.036,58
Voorschotten op ult. Dec., resp. Nov. 1950 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vordering in rek. courant op: V.S. Indonesië	„ 53.455.002,15	„ 53.455.002,15
Suriname	„ 11.641.196,34	„ 10.157.758,51
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 525.127.967,25	„ 523.066.466,35
Verplichtingen		
Voorschot door De Nederlandsche Bank verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank in rekening courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1968.163.000,—	f 1952.667.600,—
Schatkistpromessen bij De Nederl. Bank ingevolge overeenkomst van 26 Febr. 1947	„ 1.600.000.000,—	„ 1.650.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank is geplaatst nihil) f 4.599,1 mln w.o. garantie Bretton Woods f 1.245 mln.	„ 3.354.100.000,—	„ 3.351.700.000,—
Daggeldeningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 135.094.803,50	„ 136.649.899,50
Schuld op ult. Dec., resp. Nov. 1950 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 183.026.993,52	„ 180.233.340,52
Schuld in rek. courant aan: V.S. Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	„ 2.968.438,25	„ 3.797.906,69
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 16.809.788,72	„ 18.890.961,—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 370.010.863,86	„ 361.469.793,33
Andere staatsbedrijven	—	—
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 1.100.005.721,15	„ 1.095.605.778,82

- IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND ¹⁾.

Maand	Invoer		Uitvoer		Saldo
	Gewicht in duizenden tonnen ²⁾	Waarde in miljoenen guldens	Gewicht in duizenden tonnen ²⁾	Waarde in miljoenen guldens	
Tot. '39	24.306	1.517	12.708	966	— 551
Tot. '47	16.544	4.251	5.843	1.859	— 2.392
Tot. '48	19.101	4.919	7.357	2.669	— 2.250
Tot. '49	20.606	5.297	10.033	3.794	— 1.503
Nov. '49	1.615	452	1.195	399	— 53
Dec. '49	2.005	554	1.156	433	— 121
Jan. '50	1.997	581	883	396	— 185
Febr. '50	1.484	520	757	313	— 207
Mrt. '50	2.167	612	1.140	400	— 212
Apr. '50	1.974	643	1.127	367	— 276
Mei '50	2.273	662	1.081	377	— 285
Juni '50	2.842	691	1.379	429	— 262
Juli '50	2.470	627	1.332	444	— 183
Aug. '50	2.550	626	1.340	436	— 190
Sept. '50	2.545	654	1.324	467	— 187
Oct. '50	2.509	739	1.488	562	— 177
Nov. '50	2.334	700	1.386	558	— 142

¹⁾ Bron: „Centraal Bureau voor de Statistiek”.
Exclusief pakketpost, diamant, gouden en zilveren munt en muntmateriaal.

²⁾ Bruto-gewicht; van 1948 af netto-gewicht.

DE KOLENPOSITIE VAN NEDERLAND ¹⁾.

(in 1.000 kg)

Maand	Productie Limburgse mijnen	Verzonden voor binnenlandse behoefte	Invoer
Totaal 1946 ..	8.313.827	6.387.903	2.666.502
Totaal 1947 ..	10.104.345	7.778.585	3.577.564
Totaal 1948 ..	11.032.326	8.059.287	3.435.269
Totaal 1949 ..	11.704.963	8.621.447	4.067.980
Nov. 1949 ..	1.004.028	711.594	314.833
Dec. 1949 ..	1.026.042	734.701	291.659
Jan. 1950 ..	1.050.764	768.286	372.349
Febr. 1950 ..	1.951.239	687.221	373.095
Mrt. 1950 ..	1.103.070	814.564	324.271
Apr. 1950 ..	961.001	678.925	328.078
Mei 1950 ..	102.528	698.109	383.014
Juni 1950 ..	1.031.835	728.854	424.543
Juli 1950 ..	1.029.642	722.519	364.852
Aug. 1950 ..	1.021.399	706.776	285.211
Sept. 1950 ..	1.057.510	760.452	289.427
Oct. 1950 ..	1.062.193	755.409	322.102
Nov. 1950 ..	1.047.970	738.616	396.340
Dec. 1950 ..	922.145 ²⁾	644.131 ²⁾	—

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.”

²⁾ Voorlopige gegevens.

PRODUCTIE AAN NIEUWE VERZEKERINGEN VAN 57 LEVENS

VERZEKERINGMAATSCHAPPIJEN IN NEDERLAND.

(in miljoenen guldens)

Periode	Kapitaalverzekering	Renteverzekering	Volksverzekering	Totaal
Totaal 1947	626,5	733,6	206,4	1.566,5
Totaal 1948	689,5	921,5	210,4	1.821,4
Totaal 1949	655,9	923,1	197,7	1.781,7
1950 Mei	51,3	69,4 ¹⁾	17,4	138,1
Juni	58,0	80,5 ¹⁾	17,2	154,7
Juli	58,0	83,7 ¹⁾	16,8	158,5
Aug.	46,3	76,2 ¹⁾	15,2	135,6
Sept.	50,5	79,2 ¹⁾	14,8	144,5
Oct.	58,2	74,9 ¹⁾	20,2	153,2
Nov.	72,0	77,9 ¹⁾	17,7	167,6

Bron: C.B.S.

¹⁾ Gekapitaliseerd door vermenigvuldiging met 10; inclusief opvoedingsrente.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, n.v.

DEVIEZENBANK

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32

Meer dan 100 kantoren

in Nederland en Azië

New York Londen

Tanger: Société Hollandaise de Banque et de Gestion

HANDELSBEMIDDELING

FINANCIERING VAN

IM- EN EXPORTTRANSACTIES

Groothandel

IN DIT NUMMER:

Diagnose
Militaire steun
Nederland zelf
Kongo-textiel
Indonesische handelsbalans
Wereldmarktperspectieven
Edelstenen en edele metalen in de inflatie
Handelscontacten
Nieuwe Artikelen

Abonnementsprijs f15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS SCHIEDAM

EXPORT zonder invoervergunning naar **NIEUW ZEELAND**

thans mogelijk voor diverse Nederlandse producten.
Het CIHAN overweegt naar dit gebied een zijner
marktexplorateurs uit te zenden voor het:

- aanknopen van relaties
- bespreken van offerten
- bezoeken van agenten
- onderzoek van de markt ter plaatse, enz.

Inlichtingen afd. Marktexploratie tel. 77.22.22.
CENTRAAL INSTITUUT TER BEVORDERING V. D. BUITENLANDSE
HANDEL (CIHAN) - DEN HAAG - BEZUIDENHOUTSEWEG 64

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

2 3/4 PCT.

BELASTINGCERTIFICATEN

Voorlopig uit te geven tot een bedrag van
f. 200.000.000

Schuldbewijzen aan toonder groot nominaal
f. 1000 en f. 10.000

Deze certificaten kunnen van 1 Januari
1952 af, tegen de parikoers worden aan-
gewend voor de betaling van aanslagen
in de vermogensbelasting, de inkomsten-
belasting en de vennootschapsbelasting.

De bevoegdheid te allen tijde tot gehele of gedeelte-
lijke aflossing over te gaan wordt voorbehouden, en
wel vóór 15 Februari 1956 à 101% en van die datum
af a pari. Het op 15 Februari 1971 uitstaande bedrag
is per die datum a pari aflosbaar.

KOERS VAN UITGIFTE 100 %

Jaarcoupons betaalbaar per 15 Februari.

De inschrijving staat open bij het agent-
schap van het Ministerie van Financiën
te Amsterdam van 1 Februari tot en met 30
Juni 1951 behoudens nadere vaststelling van een
vroegere of latere sluitingsdatum.

De inschrijvingen dienen te worden ingediend door be-
middeling van de Banken of Commissionairs in effecten,
leden van de Vereeniging voor den Effectenhandel (Bedrijfs-
groep Effectenhandel) bij wie prospectussen en inschrijvings-
biljetten kosteloos verkrijgbaar zijn.

Het

West-Duitsland nummer

van het Netherlands Trade
Bulletin van 17 Februari a.s.
— in de E.S.B. van 24 Januari
is deze uitgave reeds aange-
kondigd — is ook voor Uw
onderneming een prima gele-
genheid nieuwe Handelscon-
tacten in Duitsland aan te
knopen. Bovendien wordt
iedere annonce zonder prijs-
verhoging opgenomen in de
Engelse wereldeditie die de-
zelfde week wordt verzonden
aan de duizenden met zorg
geselecteerde adressen in prac-
tisch alle landen ter wereld,
firma's die — dit blijkt wel uit
onze drukke buitenlandse cor-
respondentie — zeer geïnteres-
seerd zijn in Nederlandse pro-
ducten. Zend uw opdracht zo
spoedig mogelijk in, daar het
aantal advertentiepagina's be-
perkt is.

De prijs van 1/4 pagina
(85×120 mm.) is f 125.—.

de prijzen der overige
formaten zijn naar verhouding.

H. A. M. ROELANTS'
Postbus 42 — Schiedam.

N.V. Koninklijke Nederlandsche Petroleum Maatschappij

Gevestigd te 's-Gravenhage

De Directie der N.V. KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE PETROLEUM MAATSCHAPPIJ heeft - zoals reeds bekend werd gemaakt - besloten een interim-dividend uit te keren van 4%, op rekening van het te verwachten dividend over het boekjaar 1950.

Betaling van dit interim-dividend ad f. 40,— minus 15% dividendbelasting = f. 34,— voor de aandeelbewijzen, en f. 4,— minus 15% dividendbelasting = f. 3,40 voor de onderaandeelbewijzen, zal geschieden van Woensdag 7 Februari 1951 af tegen intrekking van dividendbewijs No 92 van de aandeelbewijzen en onderaandeelbewijzen te

Amsterdam	bij de Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. of bij de Kas-Vereeniging N.V.
Rotterdam	bij de Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. of bij de Heren Van der Hoop, Offers & Zoon
's-Gravenhage	bij de Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. of bij de Heren Schill & Capadose
Londen	bij Messrs N. M. Rothschild & Sons
Parijs	bij MM. Lazard Frères & Cie
Zürich	bij Crédit Suisse
Brussel	bij de Banque de la Société Générale de Belgique of bij de Crédit Lyonnais S.A.

's-Gravenhage, 1 Februari 1951

Bekende Handelonderneming
te Amsterdam, beschikkende over een goed-geoutilleerde organisatie, voornamelijk op textielgebied, doch zich ook bewegend op andere terreinen, zoekt een

◆ All-round en energiek
◆
◆ **EXPORT-MANAGER**

◆ voor haar algemene Export-afdeling,

◆ wiens taak het zal zijn zelfstandig haar exportbelangen te behartigen en aan deze afdeling verdere uitbreiding te geven.

Vereisten: een ruime algemene ontwikkeling o.a. beheersing van de moderne talen in woord en geschrift, veel ervaring in de import-, export- en transitohandel, scherp commercieel inzicht, uitgebreide warenkennis, bereisd, tact, representativiteit. Overigens is het reeds bekleed hebben van een dergelijke functie beslist noodzakelijk. Leeftijd plm. 35-40 jaar.

Aangeboden wordt: een interessante, zelfstandige en verantwoordelijke functie, welke als levenspositie is bedoeld, met een behoorlijke honorering plus belangrijk aandeel in de winst.

Eigenhandig geschreven sollicitaties met uitvoerige inlichtingen omtrent opleiding, vroegere en huidige functies, tegenwoordig salaris, leeftijd en wanneer beschikbaar te richten onder letter L 896 aan Recl. Adviesbur. Meerkotter, Herengracht 435, A'dam-C.

DISCRETIE VERZEKERD.

De N.V. UNIE VAN IJSFABRIEKEN (U.V.IJ.) te 's-Gravenhage zoekt

EEN TWEEDE DIRECTEUR OF EEN ONDER-DIRECTEUR

voor haar bedrijf van 17 ijsfabrieken en koelhuizen, uitgeoefend in Indonesië, Singapore en Nederland. Standplaats te 's-Gravenhage, met inspectie-reizen naar het Verre Oosten.

Vereisten zijn: Goed organisator, administratieve ervaring. Inzicht in boekhouding-, belasting- en deviezenproblemen en economische verhoudingen in Indonesië. Commerciële en bedrijfservaring. Technisch inzicht strekt tot aanbeveling.

Geboden wordt: Een interessante werkkring voor energiek en kundig persoon, die bereid is zich hieraan geheel te geven.

Geheimhouding, indien gewenst, verzekerd. Persoonlijk bezoek slechts na oproep. Leeftijd ca. 40 jaar. Uitvoerige sollicitaties met vermelding van opleiding, levensloop, verrichte werkzaamheden en referenties te zenden aan: de directeur der N.V. Unie van Ijsfabrieken (U.V.IJ.), Laan van Meerdervoort 16, 's-Gravenhage.

ECONOMISCH-CANDIDAAT

43 jaar, 20 j. bankpraktijk, waarvan 12 in leidende positie, daarna 3 studiejaren (prop. en cand.), teneinde op de hoogte te geraken van recente monetaire en bedr.ec. theorieën, thans met doct. studie doende. Beheerst de moderne talen (Fr. Univers. dipl. 1950). Beschikt over prima referenties. Zoekt leidende financieel techn. en bedrijfs-org. functie. Br. onder No. ESB 5-3, Bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar, voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cents, resp. 10 B. francs